

Sachin Sir's
English Speaking

Its 100% guaranteed course
सबसे आसान तरीकेसे
अंग्रेजी बोलना
सिखानेके लियेही
हम जाने जाते है।
9028851719

शुक्रवार, २८ नोव्हेंबर २०२५

Friday, 28 November 2025

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

❏ वर्ष : ५ | ❏ अंक : २४९

❏ Year : 5 | ❏ Issue : 249

उपलब्ध आहे!

मिस्त्री, टाईल्स
फिटर, पेंटर,
कारपेंटर,प्लंबर इत्यादीसाठी खालील नंबर
वर संपर्क करावा.संपर्क
मो. 8482839451

दैनिक

किंमत : ₹ ५/-

Daily

Rate: Rs. 5/-

महत्त्वाच्या बातम्या

हॉगकाँगच्या गगनचुंबी आगीत

55 मृतदेह सापडले, 76 गंभीर...

नवी दिल्ली : गगनचुंबी इमारती कशा धोकादायक ठरू शकतात, याचे उदाहरण बुधवारी जगाने पाहिले आहे. हॉगकाँगच्या इतिहासातील गेल्या काही दशकांतील सर्वात भीषण आग नोंदविली गेली आहे. वांग फूक कोर्ट या गगनचुंबी इमारतीच्या समुहला मोठी आग लागली. ती एवढ्या वेगाने पसरली की सुमारे 2000 सदनिका जळून खाक झाल्या आहेत. आतापर्यंत 55 मृतदेह सापडले असून अद्याप 279 हून अधिक लोक बेपत्ता आहेत. या इमारतींमध्ये एकूण 4800 लोक राहत होते. या संकुलातील आठपैकी सात टॉवर्सला आगीने जाळून खाक केले आहे. आगीचे नेमके कारण अद्याप स्पष्ट झालेले नसले तरी, याच बांबूच्या मचानमुळे आणि इमारतींभोवती लावलेल्या असुरक्षित संरक्षक जाळ्यामुळे आग वाऱ्यासारखी एका इमारतीतून दुसऱ्या इमारतीत वेगाने पसरली, असा प्राथमिक अंदाज व्यक्त करण्यात येत आहे.

शेख हसीना यांना फाशीच्या

शिक्षेनंतर आता 21 वर्षांच्या

तुरुंगवासाची शिक्षा

नवी दिल्ली : ऑगस्ट 2024 मध्ये बांगलादेशात एक मोठे विवादास्पद आंदोलन झाले होते, याच आंदोलनादरम्यान शेकडो जण मृत्युमुखी पडले होते. या आंदोलनाच्या पाठिमागे शेख हसीना या मुख्य सूत्रधार असल्याचा आरोप करण्यात आला होता. या प्रकरणाची जवळपास एक वर्षभर न्यायालयात सुनावणी सुरू होती. त्यानंतर 17 नोव्हेंबर रोजी अखेर इंटरनॅशनल क्राईम ट्रिब्यूनलने निर्णय देत शेख हसीना यांना फाशीची शिक्षा सुनावली. त्यानंतर आता शेख हसीना यांना बांगलादेशातील एका न्यायालयाने गुरुवारी कथित तीन भ्रष्टाचाराच्या प्रकरणात 21 वर्षांच्या तुरुंगवासाची शिक्षा सुनावली आहे. त्यामुळे शेख हसीना यांना मोठा धक्का बसला आहे. एका आठवड्यापूर्वी फाशीची शिक्षा सुनावण्यात आली आणि त्यानंतर आता दुसऱ्या एका प्रकरणात 21 वर्षांच्या तुरुंगवासाची शिक्षा झाल्यामुळे शेख हसीना यांच्यासाठी हा दुसरा मोठा धक्का मानला जात आहे.

महामार्गावरील 1 हजारांहून

अधिक दारूची दुकाने

हटवण्याचे हायकोर्टाचे आदेश

जयपूर : राजस्थानमधील वाढत्या रस्ते अपघातांवर आणि महामार्गांना 'अल्कोहोल-फ्रीडली कॉरिडॉर' बनवण्याबद्दल नाराजी व्यक्त करत, राजस्थान उच्च न्यायालयाने राज्य सरकारला महामार्गांपासून 500 मीटर अंतराच्या आता येणारी 1102 दारूची दुकाने दोन महिन्यांत हटवण्याचे निर्देश दिले आहेत. चुर येथील कन्हैयालाल सोनी आणि मनोज नाई यांनी 2023 मध्ये दाखल केलेल्या जनहित याचिकेवर सुनावणी करताना उच्च न्यायालयाने हा आदेश दिला. त्यांनी दाखल केलेल्या याचिकेत म्हटले आहे की, दारूची दुकाने उत्पादन शुल्क कायदा आणि त्याच्या नियमांचे उल्लंघन करत आहेत.

एसआयआर पद्धतीविरुद्धच्या

याचिकांवर 2 डिसेंबरपासून सुनावणी सुरू

नवी दिल्ली : सर्वोच्च न्यायालयाने अनेक याचिकांची सुनावणी पुढे ढकलली आहे आणि 2 डिसेंबर रोजी त्यावर सुनावणी करण्याचा निर्णय घेतला आहे. या याचिका निवडणूक आयोगाकडून घेण्यात येणाऱ्या मतदार यादीच्या विशेष सचन पुनरावृत्ती (SIR) च्या घटनात्मक वैधतेला आव्हान देतात. ट्राईंग व्हिडिओ मारुमलारची दविड मुन्नेत्र कळम्म (एमडीएमके) चे संस्थापक वायको यांनी दाखल केलेल्या याचिकेवर सर्वोच्च न्यायालयाने यापूर्वी निवडणूक आयोगाकडून उत्तर मागितले होते. वायको यांनी तामिळनाडूमध्ये एसआयआर आयोजित करण्याच्या निर्णयाला आव्हान दिले होते. डीएमके आणि अभिनेता-राजकारणी विजय कुमार यांच्या टीव्हीकेसह इतर अनेक पक्ष आणि नेत्यांनी एसआयआरविरुद्ध सर्वोच्च न्यायालयात धाव घेतली आहे.

बंगळूरु : कर्नाटकात काँग्रेसच्या अभूतपूर्व विजयानंतर, सिद्धरामय्या (एक अनुभवी ओबीसी नेते) आणि डी.के. शिवकुमार (राज्य काँग्रेस अध्यक्ष आणि वोकालिंगा समुदायाचे सदस्य) यांच्यात मुख्यमंत्रीपदासाठी तीव्र स्पर्धा सुरू झाली. अनेक दिवसांच्या विचारविनिमयानंतर, पक्षाच्या उच्च कमांडने सिद्धरामय्या यांना मुख्यमंत्री आणि शिवकुमार यांना उपमुख्यमंत्री म्हणून नियुक्त केले. तथापि, त्यावेळी दोन्ही नेत्यांनी अडीच वर्षांच्या सत्तावाटसूत्रावर सहमती दर्शवली होती, ज्या अंतर्गत सिद्धरामय्या पहिल्या अडीच वर्षांसाठी मुख्यमंत्री म्हणून काम करतील आणि त्यानंतर शिवकुमार येतील अशी व्यापक अटकळ होती. काँग्रेस पक्षाने कधीही या काराराची अधिकृतपणे पुष्टी केलेली नाही, परंतु शिवकुमार गटाने सातत्याने या कथित गुप्त काराराचा उल्लेख केला आहे. सिद्धरामय्या सरकारचा अडीच वर्षांचा कार्यकाळ नोव्हेंबर 2025 मध्ये संपणार असल्याने, शिवकुमार यांना पाटिबा देणारे आमदार आणि एमएलसी काँग्रेस हायकमांडवर हा करार लागू करण्यासाठी दबाव आणण्यासाठी दिल्लीला गेले आहेत. शिवकुमार यांनी पाच-सहा पक्ष नेत्यांनी केलेल्या 'गुप्त कारार' बद्दलही जाहीरपणे सांगितले आहे, परंतु त्यांनी अधिक माहिती देण्यास नकार दिला. दरम्यान, सिद्धरामय्या आणि त्यांच्या समर्थकांनी अशा कोणत्याही कराराचा इन्कार केला आहे आणि सिद्धरामय्या यांनी पूर्ण पाच वर्षे मुख्यमंत्री राहण्याचा त्यांचा इरादा असल्याचे सांगितले आहे. या अंतर्गत कलहानेच्या दरम्यान, काँग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खरगे यांनी वाद मान्य केला आहे आणि ते सोडवण्यासाठी 'औषध' देऊ केले आहे, त्यानंतर हायकमांड (सोनिया गांधी, राहुल गांधी आणि खरगे) लवकरच भेटण्याची शक्यता आहे. हा

कर्नाटक काँग्रेस मुख्यमंत्रीपदाच्या वादात तिसऱ्या पर्यायावर चर्चा!

वाद आता सिद्धरामय्या आपला कार्यकाळ पूर्ण करतील एमएलसी रतींद्र

म्हैसूर : कर्नाटकचे मुख्यमंत्री सिद्धरामय्या यांचे पुत्र आणि काँग्रेसचे एमएलसी रतींद्र सिद्धरामय्या यांनी गुरुवारी सांगितले की, सिद्धरामय्या यांचा पाच वर्षांचा कार्यकाळ पूर्ण करतील असा त्यांना पूर्ण विश्वास आहे. त्यांच्या वडिलांविरुद्ध कोणत्याही तक्रारी नाहीत किंवा ते कोणत्याही घोटाल्यात सहभागी नाहीत, असे त्यांनी सांगितले. दरम्यान, कर्नाटक राज्य वोक्कलिंगा संघाने काँग्रेस हायकमांडला इशारा दिला की, उपमुख्यमंत्री डीके शिवकुमार यांच्यावर झालेल्या कोणत्याही अन्वयाचाच ते तीव्र निषेध करतील. सिद्धरामय्या प्रशासन चांगल्या प्रकारे चालवत आहेत आणि त्यांना आमदारांचा पूर्ण पाठिंबा आहे, असे रतींद्र यांनी सांगितले. मुख्यमंत्री बदलण्यासाठी काही जणांकडून करण्यात येत असलेल्या मागण्यांवर काँग्रेस हायकमांड निर्णय घेईल, असेही त्यांनी सांगितले. सिद्धरामय्या यांचे पुत्र म्हणाले, 'उच्च कमांड जे काही निर्णय घेईल ते अंतिम असेल. उच्च कमांडने काही सांगितल्याशिवाय भाष्य करणे योग्य नाही.' सिद्धरामय्या पाच वर्षे मुख्यमंत्री राहतील का या प्रश्नाला उत्तर देताना त्यांनी पुनरुच्चार केला. सिद्धरामय्या यांचा पाच वर्षांचा कार्यकाळ पूर्ण करतील असा त्यांचा वैयक्तिक विश्वास आहे असे ते म्हणाले.

जातीय समीकरणांवर अधिक केंद्रित होत आहे (सिद्धरामय्या हे ओबीसी/अहिंदा नेते आहेत, तर शिवकुमार हे वोकालिंगा नेते आहेत). कर्नाटकात सत्ता परिवर्तनाच्या चर्चा पुन्हा एकदा जोर धरू लागल्या आहेत. काँग्रेस सरकारने 20 नोव्हेंबर रोजी पाच वर्षांचा अर्धा कार्यकाळ पूर्ण केला, ज्यामुळे राज्यात राजकीय गोंधळ वाढला आहे. मुख्यमंत्री सिद्धरामय्या आणि उपमुख्यमंत्री डीके शिवकुमार यांनी 'अडीच वर्षांच्या सत्तावाटपाच्या व्यवस्थेसाठी' एकमत झाल्याचे संकेत बऱ्याच काळापासून मिळत आहेत, जरी काँग्रेस पक्षाने कधीही औपचारिकपणे हे मान्य केले

नाही. आता अर्धा कार्यकाळ पूर्ण झाला आहे, तरीही प्रश्न उरतो. मुख्यमंत्रीपद कोणाला मिळणार? काँग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खरगे यांनी या मुद्द्यावर बेंगळूरूमध्ये पत्रकारांना मोकळेपणाने उत्तर दिले. ते म्हणाले की ते सर्व नेत्यांना चर्चेसाठी बोलावतील. या बैठकीला राहुल गांधी, मुख्यमंत्री सिद्धरामय्या, उपमुख्यमंत्री डीके शिवकुमार आणि इतर वरिष्ठ नेते उपस्थित राहतील. खरगे यांनी स्पष्ट केले की काँग्रेस हायकमांड सामूहिक सहमतीने निर्णय घेईल.

मुंबई उच्च न्यायालयाने अधिकाऱ्यांना फटकारले

मुंबईच्या खराब हवेसाठी इथिओपियातील ज्वालामुखीच्या राखेला दोष देऊ नका...

मुंबई : इथिओपियातील ज्वालामुखीच्या उद्रेकामुळे निर्माण झालेल्या राखेच्या ढगांना अधिकारी महानगरातील वायू प्रदूषणासाठी जबाबदार धरू शकत नाहीत, असे मुंबई उच्च न्यायालयाने गुरुवारी म्हटले. न्यायालयाने स्पष्टपणे सांगितले की, उद्रेकापूर्वीच मुंबईचा हवा गुणवत्ता निर्देशांक (AQI) खराब होता. न्यायालयाने या प्रकरणाची पुढील सुनावणी शुक्रवारी ठेवली आहे. मुख्य न्यायाधीश चंद्रशेखर आणि न्यायमूर्ती गौतम अंखर यांच्या खंडपीठसमोर 2023 पासून प्रखंडित असलेल्या याचिकांवर सुनावणी सुरू होती. याचिकाकर्त्यांचे प्रतिनिधित्व करणारे वरिष्ठ वकील दुष्यंत खंढाटा आणि जनक द्राक्का दास यांनी असा युक्तिवाद केला की मुंबईचा एक महिन्यात सातत्याने 300 च्या वर राहिला आहे, जो धोकादायक पातळी मानला जातो. महाराष्ट्र सरकारचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या अधिवक्ता ज्योती चव्हाण यांनी असा युक्तिवाद केला की इथिओपियातील ज्वालामुखीच्या उद्रेकामुळे हवेची गुणवत्ता खालावली आहे. खंडपीठाने राज्य सरकारचा युक्तिवाद लगेचच फेटाळून लावला. 'या स्फोटापूर्वीही हा शोकात बाहेर गेले तर ते 500 मीटरच्या पलीकडे पाहू शकत नव्हते.' दिल्लीतील परिस्थितीचा उल्लेख करत न्यायालयाने विचारले, 'जेव्हा दिल्लीतील हवेची गुणवत्ता इतकी वाईट असते, तेव्हा कोणती प्रभावी पावले उचलता येतील?' आणि मुंबईसाठीही अशी पावले उचलणे आवश्यक आहे का?

भारताच्या दहशतवादविरोधी रणनीतीला

नवी ओळख : राष्ट्रपती मुर्मू

नवी दिल्ली : आंतरराष्ट्रीय सुरक्षा वातावरणात वेगाने बदल होत असताना, राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांनी गुरुवारी सांगितले की, ऑपरेशन सिंदूरचे यश भारताच्या दहशतवादविरोधी आणि प्रतिबंधात्मक धोरणात एक महत्त्वाचा टप्पा ठरला. या ऑपरेशनाने जगासमोर भारताची लष्करी क्षमता प्रदर्शित केलीच नाही तर शांततेसाठी दृढ परंतु जबाबदार पावले उचलण्याची त्याची नैतिक स्पष्टता देखील मान्य केली, असे त्यांनी अधोरेखित केले. राष्ट्रपती नवी दिल्ली येथे चाणक्य संरक्षण संवादाच्या तिसऱ्या आवृत्तीच्या उद्घाटन सत्राला संबोधित करत होते.

राष्ट्रपतींनी आपल्या भाषणात मे महिन्यात पहलवान हळ्यानंतर सुरू झालेल्या ऑपरेशन सिंदूरचा उल्लेख केला. त्यांनी सांगितले की या लष्करी कारवाईने दहशतवादाच्या पायाभूत सुविधा उद्ध्वस्त करण्यात निर्णायक भूमिका बजावली. 7 मे रोजी भारताने पाकिस्तान आणि पाकव्याप्त काश्मीरमधील अनेक

दहशतवादी अड्ड्यांवर हल्ला केला. पाकिस्तानने प्रत्युत्तर दिले, परंतु भारताच्या सर्व प्रत्युत्तरात्मक लष्करी कारवाया ऑपरेशन सिंदूर अंतर्गत करण्यात आल्या. 10 मे रोजी संघ्याकाळी कराराने दोन्ही देशांमधील तीव्र लष्करी तणाव संपला. राष्ट्रपती मुर्मू यांनी आपल्या भाषणात सांगितले की, भारतीय सशस्त्र दलांनी पारंपारिक युद्ध, बंडखोरीविरोधी आणि मानवतावादी संकटांमध्ये त्यांची व्यावसायिक क्षमता वारंवार सिद्ध केली आहे. त्या म्हणाल्या की, सैन्याच्या वचनबद्धतेने केवळ सीमा सुरक्षित केल्या नाहीत तर जगाला संदेश दिला आहे की भारत शांतता इच्छितो परंतु त्याच्या सुरक्षेशी तडजोड करणार नाही. व्यासपीठावर उपस्थित असलेले लष्करप्रमुख जनरल उपेंद्र द्विवेदी यांनीही या प्रसंगी भाषण केले.

आसाम विधानसभेत बहुपत्नीत्वावर बंदी घालणारे विधेयक मंजूर

गुवाहाटी : आसाम विधानसभेने गुरुवारी बहुपत्नीत्वावर बंदी घालणारे ऐतिहासिक विधेयक मंजूर केले, जे राज्यातील एक मोठे कायदेशीर बदल आहे. या विधेयकाच्या मंजुरीमुळे बहुपत्नीत्व हा फौजदारी गुन्हा मानला जाईल आणि दोषी आढळल्यानंतर जास्तीत जास्त 10 वर्षांच्या तुरुंगवासाची शिक्षा होईल. मुख्यमंत्री हिमांता बिस्वा सरमा यांनी महिला सक्षमीकरणाच्या दिशेने हे एक ऐतिहासिक पाऊल असल्याचे म्हटले आणि जर ते पुन्हा निवडून आले तर राज्यात समान नागरी संहिता (UCC) लागू केली जाईल असे आश्वासन दिले.

गुरुवारी मंजूर झालेल्या विधेयकात हे स्पष्ट केले आहे की हा कायदा सर्व समुदायांना लागू होईल. तथापि, अनुसूचित जमाती (एसटी) आणि सहव्या अनुसूचीतील क्षेत्रे त्याच्या व्याप्तीतून वगळण्यात आली आहेत. मुख्यमंत्री शर्मा यांनी स्पष्टपणे सांगितले की हे विधेयक कोणत्याही विशिष्ट धर्माच्या विरोधात नाही आणि सर्व समाजात महिलांची समानता आणि संरक्षण सुनिश्चित करण्याचा उद्देश आहे. चर्चेदरम्यान, सरमा म्हणाले की बहुपत्नीत्व केवळ मुस्लिम समुदायापुरते मर्यादित नाही; अशी प्रकरणे हिंदू समाजातही आढळतात आणि कायदा सर्वाना समान लागू होईल. त्यांनी असेही म्हटले की या

विधेयकाला इस्लामविरोधी म्हणणाऱ्या धारणा चुकीच्या आहेत. मुख्यमंत्र्यांनी विरोधकांना हा खुलासा प्रस्ताव मागे घेण्याचे आवाहन केले जेणेकरून संपूर्ण सभागृह महिलांच्या सुरक्षेसाठी एकमताने एक मजबूत संदेश देऊ शकेल.

विरोधी पक्षाचे प्रस्ताव फेटाळले सरकारच्या आव्हानानंतरही, एआरव्हीए आणि सीपीआर (एम) ने त्यांचे सुधारणा प्रस्ताव मागे घेतले नाहीत. मतदानादरम्यान, त्यांचे

प्रस्ताव आवाजी मतदानाने फेटाळले गेले. सरकारने महिलांच्या हितासाठी सामाजिक सुधारणा म्हणून हे वर्णन केले, तर विरोधकांनी काही तरतुदींवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले. युसीसी लागू करण्याचे आश्वासन देत, सर्मा यांनी सभागृहात घोषणा केली

की पुढील वर्षी तेणाला विधानसभा निवडणुकीनंतर जर ते पुन्हा मुख्यमंत्री झाले तर त्यांच्या नवीन कार्यकाळाच्या पहिल्या अधिवेशनात युसीसी विधेयक सादर केले जाईल आणि त्याची अंमलबजावणी केली जाईल. ते म्हणाले की बहुपत्नीत्वावर बंदी हे युसीसीच्या दिशेने एक मजबूत पाऊल आहे. लव्ह जिहादवर कायदा आणण्याची तयारीही सुरू आहे. मुख्यमंत्र्यांनी सांगितले की फेब्रुवारीपर्यंत फसव्या विवाहांवर स्वतंत्र विधेयक सादर केले जाईल. ते म्हणाले की सरकारने आधीच स्पष्ट केले आहे की राज्यात लव्ह जिहादला परवानगी दिली जाणार नाही आणि यासाठी एक नवीन कायदा तयार केला जात आहे.

बहुजन सौरभ

इथे संपर्क साधावा

▶ प्रवीण गायकवाड

09850301528

विश्वकर्मा नगर, कुकडे लाऊड, वंजारीनगर, एम्प्रेस मिल कॉलनी

▶ निलेश कांबळे

मो.नं. 94236 34976

एरिया : उंटखाना, दत्तात्रयनगर, सुभेदार ले आऊट , म्हळखीनगर

▶ सुनील कुंभारे

मो.नं. 98238 94329

▶ विशाखा नारायण

मो.नं 99602 41648

एरिया : जोगी नगर , काशी नगर, धाडीवाल ले आऊट, सुयोग नगर, रानवाडी

▶ प्रमोद चहादे

मो.नं 9273170800

जोगी नगर, धाडीवाल ले आऊट, संयोग नगर, नरेंद्र नगर,

▶ चंद्र नगरारे

मो.नं. 9975968852

शताब्दी नगर, काशी नगर, अभयनगर, जयवंतनगर, भीम नगर, जोगी नगर.

▶ निलेश वालदे

मो.नं.9764772886

मोहन नगर. गौतम नगर, गड्डीगोदाम पर्सर

▶ मसारकर

918080158604

धाडीवाल ले आऊट.

▶ लिना विनोद भोवते

मो.नं. 9021770694

इंदोरा, जरीपटका, भीमचौक, नाराघाट.

▶ प्रविण राजाराम ठवरे

मो.नं. 9372331798

मॉडेल टॉऊन, बेझनबाग.

▶ सितेश अनिल बोदले

मो.नं. 9511843694

WCL पॉव ग्रीड

▶ गगन प्रताप नाहारकर

मो.नं. 8793389936

मेकोसाबाग, नवा नकाशा.

▶ प्रमोद बागडे

मो.नं. 9764973627

इंदोरा, सुगत नगर.

▶ बी प्रकाश राव

मो.नं. 9022621075

भीमचौक, बेझनबाग, मेकोसाबाग.

▶ पुष्पीत कराडे

मो.नं. 8055416108

वैशाली नगर, राणी दुर्गावती चौक.

▶ राहुल राजकुमार जांबुळकर

मो.नं. 9673392025

नारी.

▶ श्रीकांत वासनिक

मो.नं. 9767624345

काचीपूर, बाबूळखेडा, पावती नगर,

रमा नगर, जय भिम नगर.

▶ मंगेश शंभरकर

मो.नं. 9970258703

नरेंद्र नगर, सुयोग नगर, भिम नगर,

शताब्दी नगर.

▶ निळकंठ वि. जवादे

मो.नं. 9623773365

रमा नगर, मनीष नगर.

▶ विनोद कृष्णराव डूले

वेदांगा न्यूजपेपर, झिंगाबाई टाकळी,

गोधनी रोड, . 7447767922

▶ आशिष थुल

9423400956

धरमपेट, आंबेडकरनगर

▶ राम मानवटकर

8626037360,

न्यू. मनिष नगर

▶ अमन शरणगात

9575673895

टेकअप सिटी , दिघोरी,

बहादुरा पेपर एजन्सी,

▶ राहुल आठवले

8485854398

संबोधी बुद्ध विहार, गिड्डिखदान,

काटोल रोड, नागपूर

▶ दिगाबर पांडुरंग वासनिक

9561974131

454- नविन सुभेदार ले आऊट

दिनेश पेपर एजन्सी

▶ गौतम भीमराव मेश्राम

जयवंत नगर , अभयनगर

9975941830

▶ स्वप्निल वाढव्हे

न्यू अमर नगर, शेष नगर, विठ्ठल नगर,

सिद्धेश्वरी नगर, चक्रपाणी नगर, गजानन नगर.

मो. 96046 54382

▶ योगेश मेहर

टेक ऑफ सिटी, बहादुरा परिसर

मो. 919552971648

▶ दिनेश टेंडुर्ण

इंदोरा, लष्करी बाग, बेझनबाग,

डो. डब्ल्यू.एस. कॉलेज परिसर

मो. 8806511702

▶ गजानन गायकवाड

कार्तिक मार्गट, बेसा सेंटर,

पेट्रोल पंप जवळ, बेसा

9921552488

▶ राजेश नंदनवार

राहुलनगर, सोमलवाडा

मो.नं. 9850335018

▶ विनायक हाडके

प्रतापनगर

मो.नं.9545750757

▶ शैलेश माटे

जयताळ, त्रिमूर्ती नगर,

अंबाझरी मो. 9767987363

बहुजन सौरभ

संपादकीय

निवृत्तीनंतरचे गवई
न्यायालयापासून राजकारणाकडे?

23 नोव्हेंबर 2025 रोजी सूर्याच्याधीन न्यायमूर्ती बी.आर. गवई यांनी आपल्या गौरवशाली न्यायालयीन कारकिर्दीचा पडदा ओढला आणि सव्वेच्या शतकातील त्यांच्या कार्याचा एक महत्त्वाचा अध्याय संपला. पद्मभार स्वीकारल्यानंतर पासूनच त्यांनी समाजार्हत, संविधानिक मूल्ये आणि न्यायव्यवस्थेवरील विश्वास बळकट करण्यासाठी प्रवेशिली भूमिका घेतली होती. म्हणूनच त्यांच्या निवृत्तीने केवळ एक व्यक्ती निवृत्त झाली असे नव्हे, तर भारतीय न्याय व्यवस्थेतील एक स्वतंत्र विचारधारा अनुभवी नेतृत्वापासून वंचित झाली असे म्हणणे वाचने उचित नाही. मात्र त्यांच्या निवृत्तीचा दिवस समान व गौरवार्हताकाय टीका व कुजबुजानीही त्यांच्या होत नाही. त्यालायती निर्याप्यासून काही वादग्रस्त प्रकरणांवरील आरोपपर्यंत अनेक मुद्यांवर माध्यमांनी त्यांना प्रसन्नची सक्ती केलेली. ज्येष्ठ प्रकरभार राबदीपर सरसईध शांण दिल्ल्या मुलाखतीत गवई यांनी संवधाने, गैर-आक्रमकतेने आणि न्यायसिध्द विचारधारा पळवत सव प्रसन्नची उत्तरे दिली. ती न्याय्यप्रविष्ट विषयांवर मौन राखण्याची शिष्ट परंपरा ज्वलली. पंतु चच संविधानिक रंगती ती एक शेवटच्या ऑपरेशन. सरकारकडून कोणतेही संवधानिक घट किंवा खासदारावधी आंश्वर आल्यास आणून स्वीकाराल का? गवई यांचे स्पष्ट उत्तर होते, 'मी कोणतेही पद स्वीकारणार नाही पंतु लोचकत आलेल्या प्रसन्नवर राजकीय महत्त्वाकांक्षा आहे का? त्यांनी केवळ एक शब्द उच्चारला, 'माहित नाही' आणि या एका शब्दाने भारतीय राजकीय वृत्तवृत्त पुनः खळबळ मावली. कारण स्पष्ट आहे. गवई हे केवळ संवधानिक न्यायालयाचेच माजी सूर्यायाधीन नाहीत. त्यांचा वारसा दलित-आंबेडकर आंदोलनाशी, रिपब्लिकन चळवळीशी आणि घटक दलित राजकारणाशी थेट जोडलेला आहे. त्यांचे वडील बाळकृष्ण गवई हे रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया (RPI) चे राष्ट्रीय अध्यक्ष होते. आर RPI चे बहुतांश घटक भाजपमतेने तर बहुसंख्य आंबेडकरी जनमत काँग्रेसकडे झुकलेले आहे. या द्विखंडित स्थितीमुळे आंबेडकरी राजकारणाची शक्ती कमी झाली आणि त्यांचा राजकीय वास इतरांना मिळला. अशा परिस्थितीत न्यायमूर्ती गवई सार्वजनिक जीवनात प्रवेश करून RPI ची पुररंजना, पुनर्रचनाकरीण किंवा नव्या राजकीय धृवीकरणाला सवभागी झाले, तर त्यांच्या राष्ट्रीय एकात्मक निश्चिंतच दूरगामी असतील. त्यांच्या स्वच्छ प्रतिमामुळे, तटस्थतेमुळे आणि बौद्धिक नेतृत्वामुळे SC-ST समाजाला नवे नेतृत्व मिळण्याची शक्यता प्रबळ आहे. दलित-आंबेडकरी चळवळ एक सामाजिक ज्येष्ठ्याभोवती बांधली गेली तर आगामी राजकीय समीकरण बदलण्याची क्षमता नक्कीच निर्माण होईल. पण हे सारे आजच्या क्षणी केवळ अनुमान आहेत. गवई यांनी राजकारणात प्रवेश जहाते केलेला नाही. पंतु त्यांची शक्यता माकारलेलीही नाही आणि त्यामुळे देशाचे राजकीय लक्ष आता त्यांच्या पुढील पावलांवर केंद्रित झाले आहे. न्यायालयीन क्षेत्रात सामाजिक-राजकीय क्षेत्राकडे जाणारा प्रसन्न असतो तो धाडसी, कठीण आणि इतिसस घडवणारा. पंतु असे पाळत राजकारणाकडे नैतिक विश्वास, वैचारिक दृढता आणि जनतेचा पाठिंबा असले दा त्यातून सामाजिक न्याय आणि संविधानिकतेचा नव अग्रगण्य लहिला जलू शकतो. न्यायमूर्ती बी. आर. गवई यांची निवृत्ती ही एका प्रवासाचा शेवट नाही, ती कदाचित नव्या प्रवासाची प्रस्तावना ठरू शकते. भारतीय न्यायव्यवस्था त्यांना समर्थता ठेवेलच, पंतु भविष्यातील भारतीय राजकारणातील त्यांचे नव नव्या अर्थाने घेतले, तर ते इतिहासाच्या दृष्टीने विश्वाण आणि निर्णायक ठरेल. निवृत्तीनंतर दिलेल्या मुलाखतीत गवई यांनी संवधानिक पद स्वीकारणार नसल्याचे स्पष्ट म्दक केले. पंतु राजकीय महत्त्वाकांक्षेबावत विचारण्यावर त्यांनी 'माहित नाही' असे उत्तर दिल्याने देशव्यापी समीकरण वितलेपणाचे दवाजे उघडले. न्यायाधीशांच्या राजकीय प्रवेशाचा प्रसन्न हा अनेकदा नैतिकता विव्द्व सार्वजनिक संस्थाभा यांच्यातील संसर्ग निर्माण करतो; पंतु भारतीय इतिहास पहिला तर सर्वोच्च न्यायालयाच्या काही माजी न्यायाधीशांनी सार्वजनिक जीवनात यशस्वी भूमिका काजवलेल्या दलित-न्यायाल आहेत. त्यामुळे गवई यांनी राजकारणात प्रवेश करण्याची एक महत्त्व शक्तीही राजकीय समीकरणे हलविण्यास पुरेशी आहे. भारताच्या आंबेडकरी-दलित मतदारसंघात गेल्या दहा वर्षांत नेतृत्वाची ठेस व समर्थता आकृती तपार झालेली नाही. रिपब्लिकन चळवळ विघटित झाल्याने राजकीय व वैचारिक संघटनाशक्ती दुटली; परिणामी आंबेडकरी मतांचे विघटन झाले आणि त्यांचा वास्तविक राजकीय लाभ ठर पक्षाना झाला. आर RPI ची बहुतांश पंती भाजपमतेने आहे, तर दलित मतांचे परंपरिक बहुमत काँग्रेसकडे आहे. ही दुभंगलेली परिस्थिती सामाजिक न्याय आंदोलनासाठी दीर्घकालीन टोचव्याची आहे. गवई यांचा संसर्ग प्रवेश कोण फायदा, कोण संकटात? जर गवई यांनी राजकारणात प्रवेश करून RPI चे पुररंजनाची दलित राजकीय एकीकरणची प्रक्रिया हाती घेतली, तर काँग्रेस SC-ST समाज पुनः एकत्र आणण्याकडे प्रेरित झालेला दीर्घकालीन फायदा होऊ शकतो. पंतु काँग्रेसमधे नेतृत्वावर ओढवलेलं आणि मतवाल्यांचे केंद्रीकरण याबाबत आढ्याने निर्माण होऊ शकतात. भाजप RPI गटांचे पुनर्निर्माण भाजपच्या रणनीतीस आव्हान ठरू शकते. तथापि, गवई भाजपविरुद्धी प्रतिमा निर्माण करतील असे सव्या कुठरीही संकेत नाही. म्हणूनच भाजपची भूमिका 'सावध पण प्रतीहारित' अशी राहू शकते. दलित-आंबेडकरी संस्था व समाजना त्यांच्या नेतृत्वाने स्वतंत्र राजकीय धृवीकरण पुनः असे राहिल्यास सामाजिक चळवळीना पुनर्जीव मिळू शकते. पंतु नेतृत्व सव्या, अहंमन्यतेचा प्रसन्न, आणि संघटनापद्धतीतील भि्रता ही गंभीर आव्हाने राहतील. न्यायालयातून सार्वजनिक जीवनात प्रवेश करणे हे मूल्यमापी धाडसही आहे आणि वैचारिक परिक्षा देखील. राजकारण म्हणजे आरोप, टीका, दबाव, जाहीर भूमिका आणि सामूहिक हित, अहित यांचे अखंड गणित. गवई यांची नैतिक व व्यक्तीगत प्रतिमा या परीक्षणात पण धडून नेते नेतृत्व निर्माण करू शकते का? हे दुट्टी काळाच्या मुख् प्रसन्न ठरेल. गवई यांची निवृत्ती हा शेवट नाही, ती भारतीय सार्वजनिक जीवनाच्या पुढील टप्प्याची सुरुवात आहे. जर ते न्यायालयातून समाजव्यवस्थेकडे आले, तर दलित राजकारणाच्या दिश्याचा, राष्ट्रीय राहिल्या धृवीकरणाला आणि संविधानिक मूल्यमापी अनुयोगांना नव अग्रग्य लहिला जाईल. म्हणजेच, फक्त नेतृत्व नव्हे, तर दिशा बदलण्याची शक्यता. ■ ■

भा रत सरकारने २०२० मध्ये चार कामगार संहिता मंजूर केल्या. त्यांच्या अंमलबजावणीवर २१ नोव्हेंबर रोजी शिक्षामोर्तब केले. त्यांना कामगार हिताचे परिवर्तन म्हणते. प्रत्यक्षात हा बदल कामगार संरक्षणाचे कवच संघट्टणारा. भांडवलदारांच्या नपचाला खतपाणी घालणारा. सत्तेत येण्यास अच्छे दिन आनेवाले हे ! असे खोटे स्वप्न दाखविले होते. त्या आठवणी ताच्या झाल्या. भोमदीन सकार आता परिवर्तन होनेवाला हे. म्हणते, ही भ्रमरसिमा आहे. देशातील प्रमुख कामगार संघटना विरोधात आहेत. हे कायदे कामगारांचे हक्क कमकुवत करतात. हे सरकार भांडवल धाड्पिणी आहे. तिची प्रशस्तीची ही नी नीती आहे.

केंद्र व राज्यातील कामगार कल्याणाचे २९ कायदे वेगळे काढले. ते संरक्षणाचे दर्जेदार नियम होते. ती चौकट कामगारांसाठी आयुष्याचे सुरक्षाकवच होती. त्याऐवज चार एकरित संहिता आणल्या. सुलभीकरणाच्या नावाखाली प्रत्यक्षत कामगारांच्या हक्कांचे तुकडे केले. वेतन संहिता ही किमान वेतनाची कायदा हमी आहे. वेतन, बोनास आणि ओव्हरटाइम नियम एकर करण्यामागचा हेतू चांगला वाटतो. परंतु संहितेत 'राष्ट्रीय न्यूनतम वेतन' ही जबाबदारी राज्यावर सोपवली. कामगारांना वेतन मिळेल याची शाश्वती नाही. ओव्हरटाइमची मर्यादा वाढली. मात्र भरपाई कमी. यातून कामगारांचा पक्का वाढणार. अन् मालकांचा फायदा होणार. औद्योगिक संबंधे संहिता संघटनांवर संपवणवा कायदा उरणार. नव्या संहिता संघटनांचा तय्य केले. ३०० पेक्षा कमी कामगार असलेल्या कारखान्यात कामगारांचा समुदायिता मर्यादा आवाज दाबला. हे सर्व मालकांसाठी मनमानीची मुभा आहे. कामगारांसाठी नौकऱ्या अनिश्चित, आवाज गुदमरलेला, अशी स्थिती निर्माण करतं.

ट्रेड युनियन महासंघांनी या संहितांना कामगार

चार कामगार संहिता, शोषणाचा नवा अजेंडा...!

यूज्युईटीएस पात्र ठरणार आहे. ही मेळ कामगारांसाठी की मालकांसाठी आहे. हे तुम्ही ठरवा.

कामगार कमीकरणाचा नियम अगोदर शंभरावर कामगार असलेल्या उद्योग, कंपन्या, आस्थापनांत लागू होता. आता त्यात 300 वर कामगार असा बदल करण्यात आला. त्यामुळे तिनपेक्षा कमी कामगार असलेल्या उद्योगांना कामगार कमी करण्याचा खुला परवावा दिला. एवढे कामगार असणारे 95 टक्के उद्योग आहेत. एफटीईमध्ये तर कारर संपला की नोकरे संपले. त्या कामगाराला पुन्हा कामगार ठेवावाच नाही असेल तर नवीन कारर करावा लागेल. विद्यमान सरकार उच्चवर्णीय मानसिकतेचे आहे. अनु कामगारांसाठी ज्ञात, जमाती, ओबीसी, मुस्लिमांचा भरण आहे. त्यामुळे सरकार या क्षेत्राला दायीची वागणूक देते. या आरोपात चार कामगार संहितावरून तथ्ये दिले. युनियन स्थापन्याच्या अधिकारावर सुद्धा मार असतो. नव्या कामगार संख्या मर्यादे निकाषात आणले. मान्यताप्राप्त युनियनसाठी 51 टक्के कामगार आहेत. ही अट ठेवली. ही तपासणारी यंत्रणा सरकारी राहणा नही. युनियन नसल्याने फॅक्ला कामगारांवर छळ, अतिरिक्त त्रास आणि असुरक्षित वातावरणपण वाढण्याची भीती आहे. बांधकाम मजूर आणि प्रवासी कामगारांच्या अपघात प्रकरणी मालकांची जबाबदारी नाही. कारखानदारी शंभरावर कामगार सहज काढून टाकण्याची मुभा आहे. त्या विरोधात आवाज देणारी संघटना राहणा नही. ही स्थिती अनेकांच्या मते 'इज ऑफ डुइंग बिझनेस' नव्हे, तर 'इज ऑफ डुइंग एक्सप्लॉइटेशन' देशाचा बुडसंख्ये कामगारांना या सहितांचा फटका बसणार आहे. कामगार संघटना सांगतात, या सहिता नाहीत, शोषणाचे नवे मार्ग आहेत. एकूणच कामगारांचे भविष्य, प्रतिष्ठा, आरोय, कुटुंब सगळे धोक्यात घालणाऱ्या या सहिता आहेत. या विरोधात अनेक शहरांमध्ये 26 नोव्हेंबरला धरणे, मोर्चे अदील झाली. ही लढाई केवळ कायदांची नाही. ही मानवतेची, प्रतिष्ठेची आणि सामाजिक न्यायाची आहे. ■ ■

संविधानाचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरच

डॉ. आंबेडकरांचा कॉलंबियाची असलेला नाताच विव्हाण होता. १९१३ ते १९१६ या काळात त्यांनी येथे M.A. आणि Ph.D. पूर्ण केली. त्यांच्या पझेजी जगाची तपूय विवापीतील प्राध्यापकांनाही शाली होती. आंबेडकरांनी स्वतः कबूल केले आहे की 'कॉलंबिया विवापीठाने मला बौद्धिवादी जीवन दिले.' या विवापीठाने त्यांच्या विचाराना अकार दिला आणि त्यांनी त्या विचारांचा प्रकाश पुढे भारताच्या संविधानादरें संपूर्ण जगामोर परसवला. भारतीय संविधान तदार शाल्यादर कॉलंबियाने त्याच अग्र्यास केला आणि त्या दस्तऐवजात दिसणारी तर्कशुद्धता, मानवी मूल्यांची सखोल बांधितकी, वचित-वार्णाच्या संक्षणाची व्यवस्था, तसेच आधुनिक लोकशाहीची भक्कम चौकट पाहून संपूर्ण जगाने आंबेडकरांचे कीर्तुक केले.

कॉलंबिया विवापीठाने आंबेडकरांचा समान देणे हे केवळ त्यांच्या शैक्षणिक गुरवतेचे कीर्तुक नव्हते; ते मानवतेच्या भेजात त्यांनी केलेल्या ऐतिसासिक योगदानाचे स्मरण होते. जगाने आंबेडकरांचे की भारताचे संविधान हे एक गळेखे, अद्वितीय, समावेशक आणि सर्वसमावेशक दिसते आहे. जगत सत्तापायांच्या नाही, तर सर्वसामान्यांच्या हक्कांची पायाभारी आहे. म्हणून विवापीठाने जाहीर केले की हा समान त्या व्यक्तीसाठी आहे ज्याने लोक यावर्षा अत्याचारां उतर म्हणून त्याचाच दस्तऐवज तदार केला.

काही लोक मात्र आजही असा दावा करतात की संविधानाचे लेखक बी. एन. राव होते. परंतु बी. एन. राव यांची भूमिका सख्खापुसती मर्यादित होते. ते संविधान सर्वसे सदरत नव्हते, त्यांनी एकही दिसस संविधान सभा चर्चेत माग घेतला नाही, कोणत्याही कलमावर भाषण केले नाही, दुरुस्थाला उतर दिले नाही. त्यांच्या भूमिकांचा समान म्हणून त्यांना

Constitution" म्हणून शिकवले जाते. आधुनिक लोकशाहीच्या इतिहासात ते Abraham Lincoln, Nelson Mandela, Roosevelt यांच्यासारबडे उभे राहतात.

ह संमान मिळाल्यावर डॉ. बाबासाहेबांच्या डोक्यात भावनांचे क्षण होते. कोलंबियान दिलेली मान्यता ही त्यांच्या आयुष्यातील सर्वात मोठ्या आंतरराष्ट्रीय गौरवांपैकी एक होती. बालपणात पाण्याची ओढ बाबूजींना ह्या मुलागा-ज्यावर समाजाने दवाजे बंद केले होते, तोच पुढे जगातील प्रसिद्ध विवापीठ त्याला "मानसुक्तीचा महामानव" म्हणून गौरव करते, हे इतिहासातील सर्वात स्पंदन आणि प्रेरणादायी दृश्य आहे. ज्या समाजाने डॉ. बाबासाहेबांना सर्वात कर दिला नाही, ज्या समाजातील संपत्ती दुर्बलांना समानाने जगायला संधिदानाने शक्ती दिली आणि त्या संधिदानाला जगाने दिलेला स्वीकार म्हणजे त्यांच्या सत्याचे, त्यांच्या संघर्षाचे आणि त्यांच्या बुद्धिनेचचे सर्वोच्च प्रमाण पण.

त्यांच्या कामाचा सार फक्त एकच, "Constitution is not a mere lawyer's document. It is a vehicle of life, a spirit of social transformation." हा समाजाला मिळाला कारण त्यांनी भारताला केवळ संधिदान दिले नाही; त्यांनी भारताला न्याय, समता आणि स्वतंत्रत्वाचा अंमल दिला.

म्हणजेच कोलंबिया विवापीठाने जगासमोर घोषित केले-ह माणूस केवळ भारताचा नाही; तो संपूर्ण मानवत्वाचा आहे.

आपल्या विवादाचे भारताची घटना लिहली. म्हणून कोलंबिया विवापीठाने हा संमान केला होता. घटना समितीतील कामाचे अवलोकन करूनच कोलंबिया विवापीठाने डॉ. बाबासाहेबांचा समाजाने केला होता. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हेच भारतीय पण आहे शिल्पकार होते त्याच हा सबळ पुरावा आहे. ■ ■ ■

भारताच्या जनगणना 2025 बाबत एक महत्त्वाचे

पाली भाषेला प्राधान्य द्या!

हे खूप महत्वाचे आहे. 2025 च्या भारतीय जनगणना अंतिम ठरल्या आहे. जनगणना अधिकारी लवकरच तुमच्या घरी जाऊन डेटा गोळा करतील. मग, तुमचा मातृभाषा हिंदी, गुजराती, मराठी इत्यादी असली तरीही, तुम्हाला तुमच्या मातृभाषेव्यतिरिक्त किती भाषा येतात? असे अज वाचिारले तर कृपया हे सांगायला विस्तर नका की बौद्ध असल्याने तुम्हाला पाली भाषा येते. तुम्हाला माहित असलेल्या भाषापैकी एक म्हणून पाली भाषा लिह. जर तुम्ही दरोजो पाली बोलत नसलात तरी. यामागील तर्क असा आहे की दरोज आपण आपल्या बुद्ध वंशना, गाय, स मांल निधी पाली भाषेतच बोलतो. अ प्रकारे, आपण सर्व शुभ आणि अशु कामांमध्ये पाली भाषा वापरतो. म्हणून तिथेच तुम्ही जनगणना अधिकाऱ्या लिहावे की तुम्हाला पाली भाषा देखील येते. पहा, हे करायला विस्तर नका कारण गेल्या जनगणनेनुसार, संपूर्ण भारतात पाली भाषिकांची संख्या खूपच कमी होती. प्लाज्जट अरबी आणि फारसी भाषिकांची संख्या यापेक्षा कितीतरी पटी जास्त होती. अशा प्रकारे, त्यांना भाषेचे विकाससाठी निधी दिला जाणे. यावेळी पाली बोलू शकणाऱ्या लोकांची संख्या कमी झाली, तर पाली भाषा जाणकार झाले. भाषांच्या यादीत जोडली जाऊन अशी शक्यता प्रबळ झाली आहे. त्यामुळे कृपया सर्वोपर्य हे पोहोचवून की पाली भाषा ही भारतातील सर्वात प्राचीन, स दिव्य भाषा आहे. यावेळी आपल्या सर्वा

ह्रीं दिव्य भाषा जिवंत ठेवण्याची संपूर्ण जबाबदारी आहे. जर आपल्या थोड्याशा दुर्लक्षामुळे जगणणा अधिकाऱ्यांनी पाली भाषेला नामशेष झालेली भाषा म्हणून गणले तर या पाली भाषेच्या प्रचार आणि विकासासाठी सरकारकडून निश्चितच निधी उपलब्ध होणार नाही आणि मग आपण पाली कायमचे गमावू. म्हणून, यावेळी सावधगिरी बाळग्या आणि जगणणांमध्ये फॉर्ममध्ये पाली भाषेचे नाव जोडा. तुमच्या एकत्रित प्रयत्नांमुळेच पाली भाषा जिवंत ठेवात येईल. अजून खूप उशीर झालेला नाही. कृपया हे तुमच्या कुटुंबातील सर्व सदस्यांमध्ये, मित्रांमध्ये, हितचिंतकांमध्ये, व्यावसायिक संकुलांमध्ये आणि अनेक व्हॉट्सअप ग्रुपमध्ये शक्य तितके शेअर करा आणि नामशेष होण्याच्या मार्गावर पोहोचलेली आपली स्वतःची पाली भाषा वाचवा. ■ ■

बौद्ध उपासक

बौद्ध उपासक

संयोजक

स्त्री स्वातंत्र्य
मुक्तसंवाद

प्रा. माधुरी गायधनी दुपटे

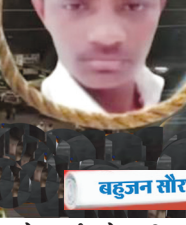
मो. 9130088095

‘मा’ लेगाव’ ची घटना ऐकून डोके अगदी सुन्न झाले. अंगावर एकदम शहारे थराले. या काळ्यतही वखटलेल्या वासनेची चार वर्षांची चिमूडी नराधमामाती शिकार उरत, बळी गेल्या पीडित मुलगी आरडाओरडा केल्यावर तिला मारहाण करत, हातपाय तोडले जाऊ लागत. जीव वेदनांच्या आकांतांने कितो काळ्यतळ, तळमळत असेल? पण त्या नराधमाला तिची आत हाक ऐकू येत नसेल? भारतात प्रगती झाली की अंधेरांगती? हेच कळवसे झाले. शिवाजी महाराजांच्या काळात स्त्रिया सुरक्षित होत्या. त्या काळची कंडेकट बंदोबस्त व्यवस्था होती. आधुनिक युगात अशा घटना का घडायचे? अमेरिका, इंग्लंड, जपान, सौदी अरेबिया, कतार यामध्ये आता असे गुहे सापडत नाहीत कारण अशाचि कठोर शिक्का. मी सध्या आता कलतारपेथे आहे. इस्लामाची लोकांशी चर्चा केल्यानंतर प्रकाशने असे जाणवले की, इथे बलाकुरी नराधमामाती चौकत पाहारी आली होती तळतळकल्यांतर पहाशी आली चौकत वेळतळकल्यांतर हाहापाय तोडले जात. त्यामुळे लोकांचा आधुनिक घुणमपस होतो. इथली राशेराशे आणू हक्कमशाही यातुळे कोणतीही प्रकार घडत नाही. लोकांना भयंकर थकावत

अजूनही वाटेवरती काटेच गं तुझ्या...

आणि भीती निर्माण झाली आहे. दुर्दैवांमध्ये चोरी केल्यास दोन्ही हात तोडले जातात मग कोण वाटेस जाणार? या भीतीने तिथे गुन्हे फारसे घडत नाहीत. रात्रीदिवस दुकानाला कुलूप राहत नाही. जिथे नियम उल्लंघन करून मिळवले जातात तिथे प्रध्याचार बरबटलेली व्यवस्था असते. माग तिथे लोकांना न्याय मिळू शकत नाही. मूलभूत हक्कांसाठी वचित राहावे लागते. आजूनही स्त्री असुरक्षिततेची भावना मनात ठेवून घराबाहेर, उंबरठा ओलांडूनच निघेल. रापती पदपार्यंत पोहोचून सुद्धा इश्या स्त्रीची हीच हीन अवस्था. कोणत्याही क्षेत्रात महिला सुरक्षित नाहीत. निर्भीडपणे

बहुजन सौरभ

स्त्रियांच्या आहेत. तर बलात्कार निंदानालस दृष्टिकोन असणे पुढे सर्रास वि सि हो म्ह आ नि क त अ

डॉ. सुकेशिनी बोरकर
(बनसोड)
मो. 93592 58708

स्त्रियांची तत्कालीन होत. स्त्री परंतु, या

होई संचार करू शकत
 नाही. समाजाने कितीही
 प्रयत्नही केले तरी आदर्श
 मार्गाने केला तरी
 प्रत्येक व्यक्तीच्या नजरा सुद्धा
 दुसऱ्याकडे तार असतात.
 त्यांच्यातील महिला आयोग
 मार्गाने झाले आहेत.
 होण्याचे संघटन अनेक
 वेळा माध्यमातून
 हक्कासाठी लढा पुकारत
 न, स्त्रियांशीही अत्याचार
 यांबाबत आहेत काय?
 लोकांच्या बघण्याचा
 अनामिक भितीने स्त्रिया
 तार नाहीत. पुराणामें
 त्यांच्यापासून तर आचार्यवंत
 की मानसिक खच्चीकरण
 आहे. भारतीय स्त्रिया
 त्यांतील, मुक्तसेवा,
 श्रद्धा, लग्न असावे,
 ज्याप्रमाणे गाजावाजा न
 आली काहे करतो
 स्त्रीचे आहे. स्त्री ही
 नाही. पूर्वीच्या काळी
 ती अत्यंत दयनीय होती.
 होण्याचे जीवन
 ब्रह्मशास्त्रापासून वंचित होतय.
 अंधारात म्हात्मा फुले,

मावित्रीबाई फुले, मधर्षी कवे व आगरकर यांच्या संशोधन क्षेत्राच्या पुरस्कृतत्वाला माननाचा दीर्घ लावला व तिचे वृत्तिकमल उजळून निघाले. आज प्रत्येक क्षेत्रात तिने अनुजुग भगिनी मारली आहे. इत्केच नव्हे तर अर्थजाना बरोबरच ती प्रत्येक भूमिका निवृत्तिकाच तत्परतेने आणि तथ्यतेने पाडत आहे. मोठमोठ्या कार्यजात्याला, महाविद्यालयातील, अख्यलली प्रकर घडत असतात. आपली वरवरीला टोकाची, संवेदनाहीन व अनायायकारी आहे. कौटुंबिक हिसाकर, हुंडबाडी, मानसिक छोट यासारख्या समस्यांमधली ती शिकार होत आहे. पण कुटुंबाची प्रतिष्ठ, मानमरातब यामुळे ती बसत-सतत कोडमारा करून घेते व गप्प बसते. प्रत्येक 'स्त्री' ही सहस्र मनपरी पाहिले. पुरुषांनी स्त्रियांचा आर करणे प्रत्येकाचे कर्तव्य आहे. त्यांच्यावब आपण समाजकार अवलंबून आहे. तरच, आपण समाजात, देशाला विकसित, महासत्ताक करू शकू. या शतकातील आधुनिक समाजाने स्त्रियांकडे निवृत्तदृष्टीने पाहलाला हवे. अस समाज चिखडिले स्त्री व पुरुष दोघांची जबाबदारी आहे. सरकारने सुद्धा योग्य ती कडो करायला, मूल्य सांंपन, नौतिमना अदि स्त्री सुरक्षा यांवर कटाघरणे लक्ष केंद्रित कितयला हवे. ■ ■

आठवण त्या 26/11 च्या काळरात्रीची!

16 वर्षांपूर्वी आजच्याच तारखेला...

26/11/2008 च्या रात्री नारायण
अतिरेकी 'अजंजल कसाब' त्याच्याच
एका सहकाऱ्यासोबतच 'कामा
हॉस्पिटल' च्या आवारात शिरला.
आणि त्यांनी अंधांधुपेठ गोळीबा मुस
का का. हॉस्पिटलचे दोन्ही सेवकद्वारा
गाईस जागीच ठार झाले. ते दोघोघो
रुकाच्या थारोळ्यात पडले होते. ज
पुढे एक नव जखमी व त्याच
होती. कसाब व त्याचा साथीदार
पोच ओलांडून पहिल्या मजल्याचा
जिंजा वेगाने चढत होते. 'अंजली
कुल्ये' नाचीची 50 वर्षाची नव, हे
भयानक दृश्य पहिल्या मजल्यावरून
पहात होती. 26/11 ला ती 'नॉईट
शिफ्ट' ला होती.

ती 'प्रसूती कक्षाची इन्चार्ज' होती. तिच्या वॉर्डमध्ये 20 गर्भवती महिला होत्या. हातात बंदूका घेतलेले दोन अतिरेकी जिन्यावरून आपल्याच वॉर्डच्या दिशेने

मंजली कुलथे
० मुलांची आई!

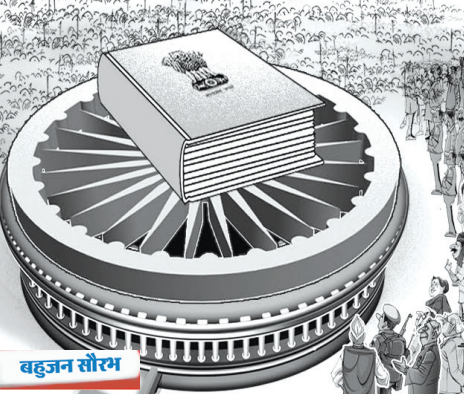
येताहेत हे प
अंजली जिव
करारानिशी
ससावली अ
तिने ति
चौडचे पडे
कसेल. सर्व 20 मिष्टाना आणि त्या
काही नातेवाईकांना तिने त्या मजल्या
ठोकाला असलेल्या छोट्या "पेन्ड्री"
खोलात हलवले. वीस गर्भवती महिला
अशा आणीबाणीच्या वेळी शिफ्ट करून
किती नाजूक आणि जोखमीची गोष्ट हे
कसाव व त्याचा साधीदार हॉस्पिटल
टेरेसवर गेले होते व तिथून ध
खाली जमलेल्या पोलिसांवर
गोळ्या झाडत होते. येनेड टाकत होते.
पहून अंजलीने, बाहेर येऊन, "जाऊ
होऊन पडलेल्या 'मर्साला' केंज्युअर
मध्ये नेले आणि तिच्यावर योग्य उप
सुर्य झाले. इतक्याच वेळास पैकी ए
महिलेला प्रत्यवेदना सुर्य झाला
अंजलीने तिला हाताला धरून, भिंती
कमटून चालत चालत डिलिवरी
रूममध्ये नेले आणि तिथल्या डॉक्टरा
साहाय्याने प्रसूती सुरूपर पाप पाड

हलकाचा हा थार संपल्यावर अनेक दिवस अंजली झोपेतून जाबज्ज उठत असे. एका झिपेच्यानी तिला पोलिसांनी पाचारण केल्या. कसाबची ओळख पटवण्यासाठी. नंतर त्याच्या खटल्यात तिला साक्षीला बोलावण्यात आले. तिने कोर्टाला एक विवृती केली. माझा 'युनिफॉर्म' घालून येण्याची परवानगी मिळवी! 'कारण, त्या भीषण रात्री या युनिफॉर्म वर असलेल्या जाबज्जदारीचा मला जाणीव झाली आणि त्यामुळेच मी हे धाडस करू शकले.' असे तिचे म्हणणे होते. अंजली कुलथी यांनी तारी फक्त वीस महिन्यांचेच नव्हेत, तर 'ही दुनिया पाहण्याआधीच मृत्यूचा जडकात पोहोचलेल्या' वीस बालकांचेही प्राण जावचले. आज ही दुनिया सोळा वर्षांची असतील. त्यांना कायदेत ठाऊकही नसेल की त्यांच्या 'दोन जन्मदारी' आहेत. त्यांना नऊ महिने पोटात वाववून प्रत्यक्ष जन्म देणारा आणि आई आणि अंजली कुलथी. जन्माआधीच जीवदा देणारी दुसरी आई! अंजलीदाई तुमच्या अतुलनीय धैर्या आणि प्रसंगवधानाला सविनय प्रणाम! ■ ■

भारतीय संविधान - मानवी मूल्यांची आदर्श बांधिलकी

1950 मध्ये स्वीकारले गेलेले भारतीय संविधान हे संविधानवादाच्या इतिहासातील एक प्रचंड यश मानले जाते. विशेषतः मानवी मूल्यांबाबत असलेल्या त्याचा सखोल आणि निष्ठावान बांधिलकीमुळे ते जागतिक संवैधानिक दस्तऐवजांमध्ये विलक्षण ठरते. वसाहतवाद, फाळणी आणि अवाढ्य सामाजिक-आर्थिक विषमतेच्या पार्श्वभूमीवर जन्मलेल्या या संविधानाने खोलवर रुजलेल्या श्रेणीबद्ध समाजाचे रूपांतर समताधिष्ठित, न्यायपूर्ण आणि लोकशाहीप्रधान व्यवस्थेमध्ये करण्याचा प्रयत्न केला. मूलभूत अधिकार राज्याच्या धोरणातील मार्गदर्शक तत्वे यांचा समन्वय, धर्मनिरपेक्षतेचा विशिष्ट भारतीय आदर्श आणि सकारात्मक कृतीचे (आरक्षण) संस्थात्मकीकरण यामुळे भारतीय संविधान केवळ स्वातंत्र्याचे संरक्षण करणारे दस्तऐवज नसून, समता, न्याय, बंधुता, प्रतिष्ठ आणि सामाजिक कल्याणावर आधारित समाजाची निर्मिती करणारी परिवर्तनशील चौकट ठरते. तुलात्मक दृष्टिकोनातून पाहता, मानवी मूल्यांबाबतची ही व्यापक दृष्टी आणि सक्षम न्यायव्यवस्था भारतीय संविधानाला फक्त प्रक्रियात्मक लोकशाही नव्हे, तर वास्तविक मानवी प्रगती साध्य करणारी अपूर्व संवैधानिक रचना बनवते.

संविधान हे लोकशाही शासनाचे मूलभूत दस्तऐवज असतात, जे राष्ट्राच्या मूल्यांचे, आकांक्षांचे आणि तत्त्वांचे प्रतीक असतात. अनेक लोकशाही राष्ट्रांच्या संविधानांमध्ये स्वातंत्र्य, समता आणि कायद्याचे राज्य ही सामान्य तत्त्वे असली तरी, विविधता, बहुविध सामाजिक संरचना आणि वसाहतवादी इतिहास असलेल्या देशाच्या विशिष्ट आव्हानांना उत्तर देण्यासाठी भारतीय संविधानाने अवलंबलेल्या मानवी मूल्यांच्या बहुआयामी बांधिलकीकडे विशेष लक्ष वेधले जाते. 26 जानेवारी 1950 रोजी लागू झालेल्या या संविधानाचे स्वरूप केवळ कायदेपत्र चौकट नसून ऐतिहासिक अन्यायाचे निराकरण, राष्ट्रीय ऐक्याची वृद्धी आणि न्याय-समतेवर आधारित सामाजिक परिवर्तन साध्य करण्यासाठीचे सशक्त साधन आहे. संविधानवादातील मानवी मूल्यांची संकल्पना संविधानवादाच्या संदर्भात मानवी मूल्ये म्हणजे सर्व व्यक्तींच्या कल्याण, प्रतिष्ठ आणि समानतेची हमी देणारी मूलभूत नैतिक

तत्त्वे. स्वातंत्र्य, समता, न्याय, भेदभावविरोधिता आणि मूलभूत अधिकारांचे संरक्षण यांचा या संकल्पनेत समावेश होतो. जागतिक मानवी हक्क साधनांमध्ये यांचे सैद्धांतिक प्रतिपादन असले तरी, प्रत्येक देश आपली ऐतिहासिक वास्तवता आणि सामाजिक गरजा लक्षात घेऊन या मूल्यांना विशिष्ट कायदे आणि संरचनेत रूपांतरित करतो. भारतीय संविधानातील मानवी मूल्यांची दृष्टी केवळ व्यक्तिगत स्वतंत्रतेच्या रक्षणापुरती मर्यादित नाही. ती डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी मांडलेल्या 'मानवी प्रतिष्ठेवर आधारित मानवातवाद' या संकल्पनेवर आधारलेली आहे. सामाजिक आणि आर्थिक विषमता दूर केल्याशिवाय स्वतंत्रता आणि समता वास्तविक ठरू शकत नाहीत - याची जाणीव ठेवत संविधानाने व्यक्तिस्वातंत्र्यासोबत सामाजिक कल्याण आणि सामूहिक जबाबदाऱ्या घडवण्यावर भर दिला आहे.

भारतीय संविधान - उपयुक्ती आणि दृष्टी :- स्वातंत्र्यानंतर भारतासमोर फाळणीचा आभाव, असीम दारिद्र्य, निश्कर्ता, जाति-व्यवस्थेवर आधारित श्रेणी आणि सामाजिक ताटाटुट ही आव्हाने होती. संविधान सभेसमोर केवळ लोकशाही सरकार उभारण्याचे नव्हते, तर समतामूलक 'सामाजिक लोकशाही' घडवण्याचे दायित्व होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि अन्य घटनाकारांनी जगातील विविध संवैधानिक परंपरांपासून प्रेरणा

घेतल्या; पण भारताच्या वास्तवाला अनुरूप अशी परिवर्तनात्मक दृष्टी दिली. हीच दृष्टी भारतीय संविधानाच्या मानवी मूल्यांच्या असामान बांधिलकीचे मूळ आहे.

भारतीय संविधानातील मानवी मूल्यांचे आधारस्तंभ :- भारतीय संविधान विविध विशेष वैशिष्ट्यांद्वारे मानवी मूल्यांचे जतन करते -

- 1. प्रस्तावना :-** भारताला सार्वभौम, समाजवादी, धर्मनिरपेक्ष, लोकशाही गणराज्य घोषित करताना सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय न्याय, स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता ही मूल्ये राष्ट्रीय ध्येय म्हणून निश्चित करण्यात आली. विशेषतः बंधुता - जी व्यक्तीची प्रतिष्ठ आणि राष्ट्रीय एकात्मता टिकवते - ही डॉ. आंबेडकरांनी 'स्वातंत्र्य आणि समतेइतकीच महत्त्वाची' ठरवली होती.
- 2. मूलभूत अधिकार :-** समतेचा अधिकार, स्वातंत्र्याचा अधिकार, शोषणाविरुद्ध संरक्षण, धर्मस्वातंत्र्य, अल्पसंख्याकांचे अधिकार आणि अनुच्छेद 32 - 'संविधानाचे हृदय आणि आत्मा' (डॉ. आंबेडकर) - व्यक्तीची प्रतिष्ठ सुरक्षित ठेवतात. अनुच्छेद 21 चा अर्थ सर्वोच्च न्यायालयाने विस्तारित करून प्रतिष्ठ, गोपनीयता, आरोग्य, शिक्षण, स्वच्छ पर्यावरण आणि उपजीविका यांचा समावेश केला.
- 3. राज्य धोरणातील मार्गदर्शक तत्त्वे :-** न्यायप्रविष्ट नसली तरी शासनासाठी मूलभूत मानली जाणारी ही तत्त्वे आर्थिक आणि सामाजिक न्याय, उपजीविकेची साधने, संपत्तीचे न्याय्य वितरण, कामगार-सुरक्षा, मोक्ष शिक्षण, सार्वजनिक आरोग्य, पर्यावरण संरक्षण इत्यादींच्या माध्यमातून सामूहिक कल्याण साध्य करण्याचा मार्ग दाखवतात.
- 4. मूलभूत कर्तव्य :-** 1976 मध्ये समाविष्ट केलेली ही कर्तव्य अधिकारांसोबत जबाबदाऱ्या अंधोरेखित करतात. पर्यावरण रक्षण, बंधुभाव, वैज्ञानिक दृष्टीकोन, सांस्कृतिक वारशाचे जतन आणि उन्मूलनेलादी प्रयत्न ही त्यातील प्रमुख तत्त्वे.
- 5. भारतीय धर्मनिरपेक्षता :-** पाश्चात्य धर्मनिरपेक्षतेपेक्षा वेगळी, सर्व धर्मांचा समान समान राखणारी तसेच सामाजिक दुष्परंपरा नष्ट

करण्यासाठी आवश्यक हस्तक्षेप करण्याची संकल्पना. 6. **सकारात्मक कृती (आरक्षण) :-** अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती आणि इतर मागासवर्गीयांना शिक्षण, रोजगार आणि प्रतिनिधित्वात ऐतिहासिक न्याय मिळवून देण्यासाठीची मूलभूटक घटना तरतूद - वास्तविक समता साध्य करण्याचा प्रयत्न.

न्यायपालिका - मानवी मूल्यांची अंतिम संरक्षक :- सर्वोच्च न्यायालयाच्या केशवानंद भारती (1973) प्रकरणातील मूलभूत संरचना सिद्धांत आणि जनहित याचिकांच्या माध्यमातून न्यायप्रवेश वाढविण्याच्या उपक्रमांनी संविधानातील मानवी मूल्यांना अभेद्य संरक्षण दिले आहे.

अमलबजावणीतील आव्हाने :- संविधानातील आदर्श अंतिम असले तरी, प्रत्यक्ष अमलबजावणीत काही अडचणी कायम आहेत. सामाजिक-आर्थिक विषमता आणि संसाधनांचे असमान वितरण सकारात्मक कृतीच्या प्रभावीतेतील मर्यादा. धर्मनिरपेक्षतेच्या संकल्पनेवरील राजकीय शोषण. मूलभूत अधिकारांवर सुरक्षा नावाखाली निबंध. प्रशासकीय यंत्रणेतील अकार्यक्षमता आणि भ्रष्टाचार ही आव्हाने संविधानातील दोषांमुळे नसून, संविधानाची भावना समजून घेण्याची राजकीय इच्छाशक्ती कमी असण्यामुळे निर्माण झालेली आहेत. भारतीय संविधान हे जगातील सर्वाधिक प्रगत, न्यायनिष्ठ आणि मूल्याधारित संवैधानिक रचनांपैकी एक आहे. त्याचे अनन्य सामर्थ्य मानवी प्रतिष्ठ, समता, स्वतंत्रता, न्याय आणि बंधुता यांना कायदेशीर चौकटीत आणि शासनाच्या तत्त्वात एकत्र गुंफण्यात आहे. संविधानाने केवळ व्यक्तिस्वातंत्र्याचे संरक्षण केले नाही, तर सामाजिक न्याय आणि सामूहिक कल्याण साध्य करण्याची सक्रीय बांधिलकी स्वीकारली आहे. आव्हाने नक्कीच आहेत, परंतु ती संविधानाच्या मर्यादांमुळे नसून त्याचा प्रभावी अंमलबजावणीसाठी आवश्यक असलेल्या सामाजिक व राजकीय बांधिलकीच्या कमतरतेमुळे आहेत. भारतीय संविधान हा एक दस्तऐवज नसून, मानवी मूल्यांवर आधारित न्याय, समतामूलक आणि बंधुभावाने युक्त भारत घडविण्याचा राष्ट्रीय करार आहे. ■ ■

युगपुरुष महात्मा ज्योतिबा फुले

शिक्षणाला अतिशय महत्त्व आहे. 'जिच्या हाती पाळण्याची दोरी ती जगाते उद्धारी' स्त्रीशिक्षित झाल्यास संपूर्ण कुटुंब शिक्षित होते आणि ती आपल्या संस्काराने भावी पिढी घडविते. 1 जानेवारी 1848 रोजी पुण्यातील बुधवार पेठेत ताल्याराम भिडे यांच्या वाड्यात मुलींची पहिली शाळा सुरू झाली. प्रथमतः सहा मुली शाळेत दाखल झाल्या त्यावेळी सावित्रीबाई फुलेंनी ज्योतिबांच्या खांद्याला खांदी लावून स्त्री शिक्षणाची मुहुर्तमेढ रोवली. सावित्रीबाई पहिल्या स्त्री शिक्षिका झाल्या. शाळा सुरू झाली आणि स्त्री शिक्षणाला विरोध सुरू झाला. काही समाजकटकांनी स्त्री शिक्षली तर समाजाचे वाटेकडे होईल अशी बोब उठवली. परंतु आलेल्या प्रत्येक आव्हानाला ज्योतिबा आणि सावित्रीबाईंनी चोख प्रत्युत्तर दिले.

1 मे 1849 रोजी उस्मान शेख यांच्या वाड्यात ज्योतिबांनी प्रौढांसाठी शाळा सुरू केली. पहिले प्रौढ शिक्षण राबविण्याचे श्रेय ज्योतिबांना जाते.

'विद्येविना मती गेली, मतीविना नीती गेली नीतीविना गती गेली, गतीविना वित्त गेले'

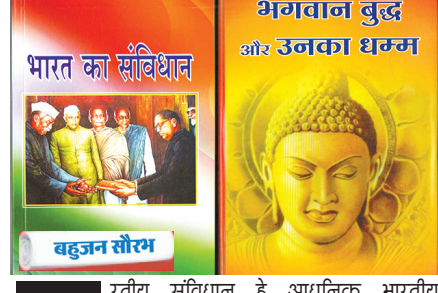
वित्तविना शूद्र खचले, इतके अर्थ एका अविद्येने केले' या त्यांच्या ओळीमधून शिक्षणविषयी तत्पळक दिसून येते. समाजशिक्षित व्हावयास हवा, यशेरील शेतकरी स्त्रिया, शूद्र, अस्पृश्य या सर्वांनी शिक्षण घ्यावे, याविषयी त्यांचे ओढ दिसून येते. त्यावेळी बालविवाह सारखी कुप्रथा म्हणजे समाजाला लागलेली कीड होती. कितीतरी मुलींचे आयुष्य या प्रथेमुळे होरपळून निघालेले होते. ऐन तारुण्यात मुली विधवा झाल्यास त्यांना दिलेली वागणूक पशुवत् होती. विधवा स्त्रियांचे केशवपन करणारी प्रथा तर तिच्या अस्मितेची लचके तोडणारी, लाचारीचे जीवन जगण्यास भाग पाडणारी होती. केशवपन प्रथेविरुद्ध नाधिकांचा संप ज्योतिबा आणि सावित्रीबाईंनी घडवून आणला होता. अशा परिस्थितीत विधवा स्त्रियांचा पुनर्विवाह करण्याची कल्पना त्यांच्या मनात आली. 5 मार्च 1864 रोजी रघुनाथ जनादंन व नर्मदा या दोघांचा पुनर्विवाह घडवून आणला. त्यामुळे पहिला पुनर्विवाह करण्याचे श्रेय सुद्धा ज्योतिबांनाच जाते. 'बालहत्या प्रतिबंधक गृह व प्रसूती गृहाची' स्थापना ज्योतिबांनी केली. या गृहामुळे कुटुंबीय कोवळ्या मुलांचे जीव वाचले. त्याचप्रमाणे कितीतरी दैवी महिलांना हक्काचे छत मिळवले. या कार्यात त्यांना प्रत्येक पावला

नजोक सावित्रीबाईंची साथ मिळाली. दोघांनीही समाजकार्यासाठी स्वतःला वाहून घेतले होते. 'बोले तेसा चाले त्यांची वंदावी पाऊले' स्वतःच्या अंगणातील हैद त्यांनी अस्पृश्य लोकांसाठी खुला केला. अस्पृश्य, गोंगरावी त्यांच्या हैदारील पाणी भरू लागले. सन 1876 ते 1882 मध्ये ज्योतिबांनी पुणे नगरपालिकेचे सदस्य म्हणून कार्य केले. सर्व पैसा जनतेच्या कल्याणासाठी उपयोगी पडवा अशी त्यांची नेहमी प्रामाणिक भूमिका असावी. 23 सप्टेंबर 1873 रोजी 'सत्यशोधक समाज' नावाची संघटना स्थापन करण्यात आली. समाजात प्रचलित असलेल्या प्रथा, परंपरा, कर्मकांडावर घाव घालून, जातीयव्यवस्थेवर त्यांनी टीका करत समाजाला नवीन दिशा दाखवण्याचे कार्य पार पाडले. समाजातील शेतकरी, कष्टकरी लोकांची होणारे पिळवणूक त्यांनी आपल्या 'शेतकऱ्यांचा असह' या ग्रंथातून तितक्याच प्रखरतेने मांडली. शेतकरी सामर्थ्य, समृद्ध असले अतिरत तर समाजाची प्रगती होईल असा त्यांचा ठाम विश्वास होता.

सन 1877च्या दरम्यान महाराष्ट्रात दुष्काळाने थैमान घातले होते. शेती ओसाड पडल्या होत्या, खायला अन्न नव्हते, अन्न पाण्यावाचून लोक उपाशी मरत होते. अशा कठीण, भयान समयी ज्योतिबा आणि सावित्रीबाईंनी जागोरांगी अन्नछत्र सुरू केली. जवळपास 55 अन्नछत्र त्यांनी सुरू केली. लोकांचे जीवन वाचविण्याचे बहुमुखी कार्य या दाम्पत्याने अतिरत सुरू ठेवले होते. अतिशय धावपळ, कामाच्या व्यापामुळे ज्योतिबांची प्रकृती खालावली. त्यातच त्यांना अर्धांगवायूचा झटका आला.

शरीराची उजवी बाजू लुळी पडली. अशाही परिस्थितीत ज्योतिबांनी डाव्या हाताने 'सार्वजनिक सत्यधर्म' नावाचा ग्रंथ लिहिला. आयुष्यभर शेवटच्या क्षासापर्यंत अस्पृश्यता निर्मूलन आणि महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी लढणारे, झटणारे समाजाला अज्ञानाच्या अंधःकारातून ज्ञानाच्या तेजोमय प्रकाशाकडे नेणारे शौर समाज सुधारक महात्मा ज्योतिबा फुले यांचे महानिवर्ण 28 नोव्हेंबर 1890 ला वयाच्या 63 व्या वर्षी झाले. अतिरत पेटणारी एक धगधगती ज्वाला थंड झाली होती. परंतु समाजाला त्यांनी दाखविलेली दिशा कायम प्रचलित राहिले. त्यांचे उपकार हा समाज कधीही विसरू शकणार नाही. हा संपूर्ण समाज या महान विभूतीचा कायम ऋणी राहील. ■ ■

भारतीय संविधान आणि बुद्ध धम्म

भारतीय संविधान हे आधुनिक भारतीय लोकशाहीचे सर्वोच्च कायदेपुस्तक आहे, तर बुद्ध धम्म हे मानवी जीवन, समाज आणि शासन व्यवस्थेला अंतर्मुख दृष्टीने मार्गदर्शन करणारे नैतिक-आध्यात्मिक तत्त्वज्ञान आहे. दोन्हींचे ऐतिहासिक संदर्भ वेगळे असले तरी एक अद्भुत साम्य दिसते. मनुष्य केंद्रित विचार, समानता, स्वातंत्र्य, न्याय आणि करुणेशा आह. भारतीय संविधानाचा पाया 'WE THE PEOPLE' असा आहे; बुद्ध धम्मातही सर्व सत्ता, मूल्ये व तत्त्व मानवाच्या अनुभवामुळे उदयास येतात. भावाने बुद्धांचे उपदेश बाह्य देवांतांवर, दैवी आदेशांवर किंवा जन्माधिष्ठित श्रेणींवर आधारित नसून तर्क, स्वानुभव आणि नैतिक आचरणाने आधारित आहेत. संविधानही याच दिशेने प्रगत होणारा दस्तऐवज आहे.

1. समानता आणि भेदभावे निषेध :- भारतीय संविधानातील कलम 14 ते 18 समानता, भेदभाव प्रतिबंध आणि अस्पृश्यता निर्मूलन यावर केंद्रित आहेत. बुद्ध धम्मात हा विचार समानता (समता), मत्री आणि सर्व पाणी समान या अर्थिष्ठानावर उभा आहे.

धम्म संदर्भ :- वासेट् सुत्त (सुत्तनिपाट 3.9) :- 'मनुष्य जातीनुसार श्रेष्ठ किंवा कनिष्ठ नसतो; आचरणानुसार श्रेष्ठ किंवा कनिष्ठ ठरतो.' **अनुसूत सुत्त (दीर्घनिकाय 3) :-** वंश श्रेष्ठतेचा पराभव आणि नैतिक श्रेष्ठतेची स्थापना. **महावग्ग :-** भिवसु संपात वर्ण, कुल, जात, पदस्थ यांवर आधारित भेद नव्हता. संविधानाने कायदाच्या दृष्टीने समानता स्पष्ट करली; बुद्ध धम्मने मन आणि संस्कारातील भेदभावे नष्ट करणारी अंतर्गत समता दिली.

2. स्वातंत्र्य - मत, धर्म व मानवी प्रतिष्ठा :- कलम 19-22, नागरिकांना मौलिक स्वातंत्र्य देतात विचार, भाषण, श्रद्धा, व्यवसाय, निवास, संपादन इ. **धम्म संदर्भ :-** कोटिका सुत्त (अवुत्तर निकाय 3.65) :- श्रद्धापूर्वक तपास न करता कोणत्याही शिकवणीवर विश्वास ठेवू नका; स्वातंत्र्यपूर्ण निरीक्षण व अनुभूती अत्यावश्यक. **धम्मचक्रपवर्तन सुत्त :-** दुःखातून मुक्तीचा मार्ग स्वतःच्या प्रज्ञेने चालवायलाच महत्त्व.

संघ विनय :- बौद्ध संघात बंधन नाही; प्रवेश आणि निवृत्ती पूर्णपणे स्वच्छेते. संविधान स्वातंत्र्य बाह्य स्तरावर देते; बुद्ध धम्म अंतर्गतवादी स्वातंत्र्यभावना आणि भीति-टोषणाने मुक्तता शिकवितो.

3. बंधुता आणि करुणा :- संविधानाच्या प्रस्तावनेत बंधुता (Fraternity) हा मुख्य मूल्य आहे. **धम्म संदर्भ :-** मत्ता सुत्त (सुत्तनिपाट 1.8) :- सर्व जीवांबद्दल अहिंसा, प्रेम आणि मत्री. मित्रालाव सत्त (दीर्घनिकाय 31) कुटुंब, समाज, मित्र आणि राष्ट्र यांच्यात सौहार्दाचे नियम. चक्रवर्ती सिंहाद सुत्त (दीर्घनिकाय 26) :- शासकांनी करुणा, समानता, स्वातंत्र्य, न्याय आणि करुणेशा आह. भारतीय संविधानाचा पाया 'WE THE PEOPLE' असा आहे; बुद्ध धम्मातही सर्व सत्ता, मूल्ये व तत्त्व मानवाच्या अनुभवामुळे उदयास येतात. भावाने बुद्धांचे उपदेश बाह्य देवांतांवर, दैवी आदेशांवर किंवा जन्माधिष्ठित श्रेणींवर आधारित नसून तर्क, स्वानुभव आणि नैतिक आचरणाने आधारित आहेत. संविधानही याच दिशेने प्रगत होणारा दस्तऐवज आहे.

धम्म संदर्भ :- वासेट् सुत्त (सुत्तनिपाट 3.9) :- 'मनुष्य जातीनुसार श्रेष्ठ किंवा कनिष्ठ नसतो; आचरणानुसार श्रेष्ठ किंवा कनिष्ठ ठरतो.' **अनुसूत सुत्त (दीर्घनिकाय 3) :-** वंश श्रेष्ठतेचा पराभव आणि नैतिक श्रेष्ठतेची स्थापना. **महावग्ग :-** भिवसु संपात वर्ण, कुल, जात, पदस्थ यांवर आधारित भेद नव्हता. संविधानाने कायदाच्या दृष्टीने समानता स्पष्ट करली; बुद्ध धम्मने मन आणि संस्कारातील भेदभावे नष्ट करणारी अंतर्गत समता दिली.

2. स्वातंत्र्य - मत, धर्म व मानवी प्रतिष्ठा :- कलम 19-22, नागरिकांना मौलिक स्वातंत्र्य देतात विचार, भाषण, श्रद्धा, व्यवसाय, निवास, संपादन इ. **धम्म संदर्भ :-** कोटिका सुत्त (अवुत्तर निकाय 3.65) :- श्रद्धापूर्वक तपास न करता कोणत्याही शिकवणीवर विश्वास ठेवू नका; स्वातंत्र्यपूर्ण निरीक्षण व अनुभूती अत्यावश्यक. **धम्मचक्रपवर्तन सुत्त :-** दुःखातून मुक्तीचा मार्ग स्वतःच्या प्रज्ञेने चालवायलाच महत्त्व.

देवू नका; स्वातंत्र्यपूर्ण निरीक्षण व अनुभूती अत्यावश्यक. **धम्मचक्रपवर्तन सुत्त :-** दुःखातून मुक्तीचा मार्ग स्वतःच्या प्रज्ञेने चालवायलाच महत्त्व.

संघ विनय :- बौद्ध संघात बंधन नाही; प्रवेश आणि निवृत्ती पूर्णपणे स्वच्छेते. संविधान स्वातंत्र्य बाह्य स्तरावर देते; बुद्ध धम्म अंतर्गतवादी स्वातंत्र्यभावना आणि भीति-टोषणाने मुक्तता शिकवितो.

3. बंधुता आणि करुणा :- संविधानाच्या प्रस्तावनेत बंधुता (Fraternity) हा मुख्य मूल्य आहे. **धम्म संदर्भ :-** मत्ता सुत्त (सुत्तनिपाट 1.8) :- सर्व जीवांबद्दल अहिंसा, प्रेम आणि मत्री. मित्रालाव सत्त (दीर्घनिकाय 31) कुटुंब, समाज, मित्र आणि राष्ट्र यांच्यात सौहार्दाचे नियम. चक्रवर्ती सिंहाद सुत्त (दीर्घनिकाय 26) :- शासकांनी करुणा, समानता, स्वातंत्र्य, न्याय आणि करुणेशा आह. भारतीय संविधानाचा पाया 'WE THE PEOPLE' असा आहे; बुद्ध धम्मातही सर्व सत्ता, मूल्ये व तत्त्व मानवाच्या अनुभवामुळे उदयास येतात. भावाने बुद्धांचे उपदेश बाह्य देवांतांवर, दैवी आदेशांवर किंवा जन्माधिष्ठित श्रेणींवर आधारित नसून तर्क, स्वानुभव आणि नैतिक आचरणाने आधारित आहेत. संविधानही याच दिशेने प्रगत होणारा दस्तऐवज आहे.

धम्म संदर्भ :- वासेट् सुत्त (सुत्तनिपाट 3.9) :- 'मनुष्य जातीनुसार श्रेष्ठ किंवा कनिष्ठ नसतो; आचरणानुसार श्रेष्ठ किंवा कनिष्ठ ठरतो.' **अनुसूत सुत्त (दीर्घनिकाय 3) :-** वंश श्रेष्ठतेचा पराभव आणि नैतिक श्रेष्ठतेची स्थापना. **महावग्ग :-** भिवसु संपात वर्ण, कुल, जात, पदस्थ यांवर आधारित भेद नव्हता. संविधानाने कायदाच्या दृष्टीने समानता स्पष्ट करली; बुद्ध धम्मने मन आणि संस्कारातील भेदभावे नष्ट करणारी अंतर्गत समता दिली.

2. स्वातंत्र्य - मत, धर्म व मानवी प्रतिष्ठा :- कलम 19-22, नागरिकांना मौलिक स्वातंत्र्य देतात विचार, भाषण, श्रद्धा, व्यवसाय, निवास, संपादन इ. **धम्म संदर्भ :-** कोटिका सुत्त (अवुत्तर निकाय 3.65) :- श्रद्धापूर्वक तपास न करता कोणत्याही शिकवणीवर विश्वास ठेवू नका; स्वातंत्र्यपूर्ण निरीक्षण व अनुभूती अत्यावश्यक. **धम्मचक्रपवर्तन सुत्त :-** दुःखातून मुक्तीचा मार्ग स्वतःच्या प्रज्ञेने चालवायलाच महत्त्व.

वाचकांचे विचारपिठ

बहुजन सौरभ

दै. बहुजन सौरभ : विचारांचा आवाज

बहुजन सौरभ - विषय आणि स्वरूप' हे संपादकीय अग्रलेखाचे पुस्तक मी प्रकाशन समारंभत सहयोगी राडी डेज खरेदी केले आहे. बुकचेत पुस्तक वाचून झाले आहे. लेखकांनी आपल्या मनागतात अनेक पैलूंचा प्रकाश टाकला आहे. पुस्तकाचा जन्म डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे मानसपुत्र, विरोधी पक्षाचे पहिले राज्यसभा उपसभापती आणि रिपब्लिकन पक्षाचे अध्यक्ष बी. राजभाऊ खोसगडे यांच्या जन्मशताब्दी वर्षात वाचकांच्या आग्रहसह होत आहे. असे सांगितले. मी आणि माझे कुटुंब दैनिक बहुजन सौरभ सोबत आहे. विलास गजभिरे यांच्या लेखांची मी वाचक आहे. अनेकदा त्यांच्या सोबत मोबाईल पार सादर केला आहे. मी अमेरिकेत असताना त्यांच्या सोबत संपर्क केला त्यांना पुस्तक प्रकाशित करण्यासाठी सूचना केली. त्यांनी माझ्या म्हणजे वाचकांच्या आग्रहसह पुस्तक प्रकाशित केले आहे. त्यांनी तसा उक्तेच प्रकाशन समारंभत केला होता. अनेकदा निर्माण झालेल्या प्रश्नांवर मी लेखकांसोबत चर्चा केली आहे. आपल्या विचारांचे देवाणघेवाण करणारे वृत्तपत्र पाहिले स ह अनेक विचारांने त्याचे उत्तरही मिळाले. दै. बहुजन सौरभच्या प्रवासातील सादीदार, अप्रत्यक्ष अन्वय आणि सावधानी, दै. बहुजन सौरभची वृक्ष संगोपन संदर्भात भूमिका, डिजिटल युगात स्थानिक स्वराज्य निवडणूक, डॉ. आंबेडकरांच्या योगदानाबद्दल महिला जागृतांना सलाम, पीक येण्यासाठी सोने गहण, गरिबीवर चर्चा होत नाही? लोकहितार्थे निर्माण व्हा, 'संविधान पाक'च्या निमित्ताने, मूलभूत सुविधाकडे लक्ष द्या. संकटपार मात करून दहवी उत्तीर्ण भारतीय संविधान अमृतवर्षात 70 वीन आनंदाना संधी, महाराष्ट्र विधानसभा निकाल आनंद आणि सन्नता, निकाल काही लागे पण महाराष्ट्रा निकाल लावा. विधानसभा निकालाची उत्सुकता, धिवेकबुद्धीचे मगदान निवडणुकीत विचारातीत केला व्हा, लाडव्या लेकीचे मतदान कुणाला? जाहीरनामे आणि विचारपूर्वक मतदान पल्ल्यामनंतर आणि त्यापूर्वीचे पत्र / रिक्त पदे केंद्र्य भूषण विचारातीत महाराष्ट्र. उच्चाचे जळते त्यालाच चकते. दिव्से विधानसभा विजय आणि पराजय, मूकनाटक ते बहुजन सौरभ, लाडव्या बहिणीसाठी आदिवासी सामाजिक न्यायाचा निधी, महत्वा फुले चित्रपट बघा, चिंतानेकात लावलेचुपत आकडेवारी अर्थव्यवस्था पांदण रस्ता, कडक पुस्तक लाडव्या बहिणीचे साहजिक उपोषण 200 दिवस पार. वरीलप्रमाणे उस्तकातील सर्व अग्रलेखाचे विषय लोकहितार्थे आहे. विलास गजभिरे यांच्या हितातील दाद देईल. त्यांनी बहुजन सौरभ पुस्तक प्रकाशित करून आमचे विषय आहेत यावर अग्रलेखात चर्चा केली आहे. ■ ■

माया सहदेव चव्हाण

आधुनिक भारतात देशातील बहुजन समाजाच्या आणि अखिल स्त्री वर्गाच्या शिक्षणाचे प्रवर्तक म्हणून क्रांतीसूर्य ज्योतिबा फुले आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे सर्वोच्च स्थान आहे. या दोघी महामानवमुळे भारतातील शैक्षणिक क्षेत्रात आमूलाग्र परिवर्तन व विकास घडून आला. या महामानवांप्रमाणे बहुजन व स्त्रियांच्या सर्वांगीण उथ्यानासाठी कार्य करणारे इतिहासात अन्य कोणीही आढळत नाही. ज्योतिबा फुले यांनी भारतात शिक्षणाचा पाया घातला तर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी त्यावर कळस चढवला. शुद्रातिशुद्रांच्या गुलामगिरीसाठी ज्योतीबा फुले हे अविद्येलाच जबाबदार धरतात. 'इतके अर्थ एका अविद्येने केले' असे सांगतात. 19 ऑक्टोबर 1882 रोजी ब्रिटिशानी भारतातील शिक्षण संदर्भात सर विलियम हंटर यांच्या अध्यक्षतेखाली एका शिक्षण आयोगाची स्थापना केली होती. विलियम हंटर हे शिक्षण क्षेत्रात असले तरी ते इतिहासकार व सांख्यिकी तज्ञ होते. शिक्षण आयोगाचे अध्यक्ष, कलकत्ता विद्यापीठाचे कुलगुरू, वित्त आयोगाचे सदस्य अशी अनेक पदे त्यांनी भूषविली होती. त्यालाच हंटर कमिशन किंवा हंटर आयोग म्हणून संबोधतात. तत्कालीन भारतीय समाजात अनेक उगीव होत्या, आजही आहेत. त्यात शिक्षणाशिवाय बदल शक्य नाही, असे ज्योतीबांना वाटायचे. त्यामुळे त्यांनी भारतात शिक्षणाचा पाया रचला. अन्न, वस्त्र, निवारा प्रमाणे प्रत्येकाना शिक्षण मिळवले पाहिजे, शिक्षणामुळेच मध्य चंगले व समृद्ध जीवन जगू शकतो असे ज्योतिबांना वाटत होते. त्यामुळे ज्योतीबांनी 1848 साली बुधवार पेठेतील भिड्यांच्या वाड्यात पहिली मुलींची शाळा काढली. हे कृत्य तत्कालिन रूढी परंपरेविरुद्ध होते. प्रस्थापित ब्राह्मणांनी त्यांचे समाजसुधारक कार्य दडपून टाकण्याचा भरपूर प्रयत्न केला. डॉ. बाबासाहेबांनी

ज्योतिबा फुले यांना गुरुस्थानी ठेऊन त्यांचे सामाजिक आणि शैक्षणिक कार्य उजेडवत आणले. ज्योतिबा फुले यांचे शैक्षणिक धोरण समजून घेण्यासाठी त्याची सहा भागात मांडणी करता येते.पहिल्या भागात ज्योतीबांचे शिक्षण क्षेत्रातील योगदान, अनुभव व कार्य लक्षात येते. महाराष्ट्रात मनुस्मृती पुरस्कर्त पेशवाई शिखारव होती. अशा विषम परिस्थितीत त्यांनी महार- मांग अस्पृश्यांसाठी शाळा काढण्याचा निर्धार पूर्ण केला. दुसऱ्या भागात, शिक्षण हे वरच्या वर्गातून खालच्या वर्गात झिरपत जाईल, या ब्राह्मणी धोरणाचा निषेध केला. शिक्षण हे खालच्या वर्गातून वरच्या वर्गास देण्यात यावे असा ज्योतीबांचा आग्रह होता. इंग्रजांचे शैक्षणिक धोरण हे उच्चवर्गीयांवर अधिकाधिक खर्च करण्याचे होते. कारण तेच ब्रिटीशांच्या जवळीक आणि सत्तेत सहभागी होते. परंतु महात्मा फुले यांनी हे धोरण वेगळ्याप्रकारे ठरवले. वरिष्ठ वर्ग हा कनिष्ठ वर्गाच्या शिक्षणाप्रती कधीतरी उदार होता काय? असा प्रतिप्रश्न त्यांनी उपस्थित केला. कमीशनाला दिलेल्या निवेदनाच्या तिसऱ्या भागात ज्योतिबा फुले यांनी सरकारी विभागामध्ये ब्राह्मणांच्या एकाधिकारकी चर्चा केली आहे. सरकारने सर्व विभागातील ब्राह्मणांच्या एकाधिकारा ऐवजी प्रशासनात बहुजनंना भागीदारी असावी असे नमूद केले. त्यावर उपाय म्हणून फुल्यांनी खेड्यापाड्यात ग्रामांसाठी शाळा उघडण्याचा आग्रह धरला. मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना

ब्राह्मण शिक्षकांपासून दूर ठेवावे असा संदेश दिला. आपल्या निवेदनाच्या चौथ्या भागात ज्योतिबा फुले यांनी बारा वर्षे पर्यंतच्या मुलांना सक्तीच्या शिक्षणाचा आग्रह धरला. केवळ उच्च वर्गीयांना शिक्षण देणे म्हणजे जंक रूपाने जनतेकडून इंधन सरकार जो पैसा घेतो, त्याचा जनतेला योग्य मोबदला नव्हे. जनतेचा पैसा जनतेच्या शिक्षणासाठी खर्च झाला पाहिजे, असे त्यांचे परखड विचार होते. त्यांनी मुसलमान, महार मांगासाठी वेगळ्या शाळा काढण्याची ब्रिटीशांना मागणी केली होती. शाळेचे प्रबंध हे नगरपालिका, महानगरपालिका, जिल्हा परिषद यांच्याकडे मंडूक सोपवू नये. त्यांचे संचालन सरकारच्या शिक्षण विभागाद्वारेच केले जावे असेही महात्मा फुले सुचवतात.

पाचव्या भागात शिक्षण संस्थांच्या दर्जाबद्दल ज्योतीबा फुले भाष्य करतात. शिक्षक हा शिक्षित, प्रशिक्षित असले तरच शिक्षणात योग्य परिणाम दिसून येईल, असे त्यांचे मत होते. सहाव्या भागात उच्च शिक्षण सुद्धा सरकारच्या ताब्यात असावे असा आग्रह धरतात. उच्च शिक्षण पद्धतीमुळे वरिष्ठ अधिकारपदे ही ब्राह्मण वर्गाची मिरसवारी होऊन बसली आहे. सरकारी नोकऱ्यांत ब्राह्मण वर्गाच्या मिरासदारीला आळा घालणे हे सरकारचे कर्तव्य आहे. शिक्षणाच्या खाजगीकरणाला व बाजारीकरणाला ज्योतीबा विरोध दर्शविते. शिवाय वंचित विद्यार्थ्यांना

शिष्यवृती देण्याची शिफारसही ज्योतीबा करतात. भारतात मागील दहा वर्षांत शिक्षणाचे खाजगीकरण करून सरकारने शिक्षणाचा बड्याबोळ केला आहे. भारत सरकारच्या राष्ट्रीय शिक्षण धोरण 2020 ची समीक्षा केली तर आजचे शिक्षण हे आर्थिकदृष्ट्या सधन लोकांचेच राहिले आहे. या धोरणामुळे शिक्षण गरिबांचे राहले नाही. रामटेकचे संस्कृत विद्यापीठ आणि नॉर्दडेचे रामानंद तीर्थ विद्यापीठ मागणी न करता, आंदोलन न करता निर्माण करण्यात आले. रामानंद तीर्थ हा ब्राह्मण म्हणून विरोध झाला नाही. शिक्षण धोरण हे आरएसएस आणि संच परिवारातील संस्था आणि सर्वर्ग वर्गांच्या मकेदारीला संस्थांच्या घालणारे आहे. या शिक्षण धोरणामुळे देशात प्रशासकीय पदांवर ब्राह्मणांची मकेदारी बळकट होत आहे. परिणामी राज्यघटना, सरकार, न्यायव्यवस्था या सर्वच शेष क्षेत्रात मनुवादी उच्चवर्गीयांचे वर्चस्व आहे. हे धोरण संविधानाच्या उद्देशीकेत आक्षेपित केलेली संघीची समानता बाधित करणारे आहे. शिक्षण धोरण 2020 हे गोरगरिबांच्या मुलांना शिक्षणाच्या मूलभूत अधिकारापासून वंचित ठेवणारे आहे. शिक्षणाचे खाजगीकरण करून अनुसूचित जाती जनजाती आणि तत्सम मागासवर्गीयांच्या शिक्षण संस्था मधील प्रवेशाचे व नोकरीतील आरक्षणाची तत्वे हिरावून घेतली जात आहेत. आधुनिक स्वरूपात मनु अजन्मी जन्विले आहे. महात्मा फुले यांचे कार्य बहुजनांच्या सर्वांगीण उथ्याने होते. परंतु आज बहुजनंना त्यांच्या कार्याची जाणीवच नसल्याचे आढळते. ओबोबी समाज फुल्यांच्या महारमांगांचे दैवत मानतात. त्यामुळे त्यांच्या घरात सावित्रीबाई व ज्योतिबा फुले यांची प्रतिमा दिसत नाही. देशाच्या उभारणीत त्यांचे कार्य लक्षात घेता त्यांना अजूनही भारतवर्ष सारखा पुरस्कार मिळू नये हा महात्मा फुले यांचा नव्हे तर देशाचाच अमान होय.

महात्मा फुले यांचे कार्य अभ्यासले तर ते भारतीय समाजक्रांतीचे जनक ठरतात. त्यांनी आपल्या जीवनात कृतीला प्राधान्य दिल्यामुळे ते कर्त सुधारक ठरू शकले. या क्रांतीकारक महामानवाच्या 198 व्या जयंतीनिमित्त सर्व वाचकांना हार्दिक मंगल कामना !!! ■ ■

नैवेद्य

कोणत्या तरी महापुजेच्या निमित्ताने त्या धनाढ्य सावकाराच्या आलिशान बंगल्यात पंचपक्राने तयार करणाऱ्यासाठी नामवंत आचाऱ्यांची फौज जय्यत तयारीत गुंतली होती. पक्का तयार झाले. देवाला ते चढवण्यात आले. शहरातील प्रतिष्ठीत मंडळींच्या जेवणावळी ऊठत होत्या. त्याचवेळी एक साधुबुआ आले. सावकाराने त्यांचे आनंदाने स्वागत करून त्यांना मोठ्या आदराने महाप्रसाद घेण्याची विनंती केली. साधुबुआंनी त्याला होकार दिला. पंचपक्रानांनी भरलेली थाळी त्यांच्यासमोर ठेवण्यात आली. साधुबुआंनी ती थाळी ऊचलली. काही अंतरावर असलेल्या एका मोडक्या झोपडीत ती थाळी घेऊन गेले. तेथे एक महिला आपल्या चिमुकल्या लेकरासोबत बसलेली होती. त्यांनी त्या मायलेकांना मोठ्या प्रेमाने खाऊ घातले. सावकार हे सर्व बघत होता. साधुबुआ त्याला म्हणाले. स्वामी विवेकानंद म्हणायचे जर तुमचा शेजारी ऊपाशी असेल तर खुद परमेश्वराला प्रसाद चढवणे हे पाप आहे.

कोण्या एका शायराचा हा शेर माझ्या काळात कायमचा कोरला गेला आहे

पर्यार के भवान को, लगते छप्पन भो मर जाते है फुटपाथपर भूखे घ्यासे लोग

पहन मुवीटा धर्म का, करते दिनभर पाप भंडारे करते घुम रहे, घर मे भूखे मौं-बाप.

माझा पुजाअर्चा किंवा महाप्रसादाला मूळीच विरोध नाही पण गरजवंताना मदत करणे ही खरी महापुजा आहे. भुकेल्यांच्या तोंडा

राष्ट्रमिमाने समर्पण - १३

अष्टपैलू, भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुतळा मानकापूर

अष्टपैलू, भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुतळा मानकापूर फरस चौक, कोराडी रोड, झिंगाबाई टाकळी, माणकापूर, नागपूर येथे 30 वर्षांपासून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पूर्णाकृती पुतळा आहे. परिसरानेतील नागरीक जयंती, धम्मचक्र प्रवर्तन दिन, संविधान दिन, 6 डिसेंबर सह विविध दिवसावर मोठ्या संख्येने एकत्र येतात. विशाखा बौद्ध विहाराच्यावर डॉ. बाबासाहेबांचा दर्शनीत पुतळा आहे. येथील कल्याण मित्र मधुकर गौरकर सर्व कार्यक्रमात हिरारिने भाग घेतात.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे, मो. 9370773608

डॉ. एम.एस. जांभूले यांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर समाजरत्न पुरस्कार

नागपूर : मदत सामाजिक संस्था नागपूरद्वारा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर समाजरत्न राज्यस्तरीय पुरस्कार संस्थेचे सचिव दिनेशबाबू वाघमारे, अध्यक्ष अॅड. नील लाडे, सामाजिक कार्यकर्त्या तक्षशीला वागधरे यांच्या हस्ते डॉ. एम. एस. जांभूले यांना प्रदान करण्यात आला. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची प्रेरणा घेऊन डॉ. एम.एस. जांभूले यांनी डी.के. खोब्रागडे व अरुण मेश्राम यांच्या सहकार्याने जांभूळघाट येथे ग्रामीण विद्यार्थ्यांसाठी वाचनालय स्थापन केले. वाचनालयाच्या माध्यमातून आतापर्यंत सात विद्यार्थ्यांना सरकारी नोकरी प्राप्त झाली आहे. विशेषतः एका आदिवासी समाजाच्या विद्यार्थ्याला MBBS मध्ये प्रवेश मिळाला. संधागर फाऊंडेशन संस्थेच्या माध्यमातून ग्रामीण, शहरी भागात गरीब विद्यार्थ्यांना, मेडिकल हॉस्पिटल मध्ये आलेल्या ग्रामीण लोकांना तसेच झोपडपट्टी मध्ये राहणाऱ्या गरजू विद्यार्थ्यांना ते मदत करतात. बुद्ध, फुले, शाहू, आंबेडकर यांच्या विचारधारेवर 5 लघु नाट्य त्यांनी लिहिले असून त्यांचे सादरीकरण मॉरीसस, मलेशिया, भूतान आणि दुबई येथे करण्यात आले. संविधान जागर या लघु नाट्याचे दोन वापत

त्यांचे 147 प्रयोग पूर्ण होत आहेत. या सर्व लघु नाट्यांचे प्रभावी दिग्दर्शन डॉ. वीणा राऊत यांनी केले आहे. कलावंतांच्या भूमिकेत त्यांची सहचारिणी मंगला जांभूले, डॉ. एम.एस. वानखेडे, प्रा. भिमराव गायकवाड, नंदा पंचभई, जया कलीहारी, मनिषा मुनघाटे, सुनंदा गायकवाड, वंदना धनविजय, रंजना लोखंडे, संध्या वारके, गुंफा पाटील, अनिता वानखेडे, मेघराज वानखेडे, सीमा थूल, विजय थूल यांचे त्यांना मौलिक सहकार्य लाभले. दैनिक बहुजन सौरभमध्ये त्यांचे अनेक लेख आणि कविता प्रसिद्ध झाले असून त्यांचे दोन कविता संग्रह प्रकाशित झाले आहेत. कोविड काळात त्यांनी 42 दिवस गरजूंना अन्नधान्य वाटपाचे काम केले. अनेक सामाजिक कार्यात त्यांचा सक्रिय सहभाग असतो. मदत संस्थेने सन्मानित केलेल्या पुरस्काराचे श्रेय त्यांना सदैव मदत करणाऱ्या मंगला जांभूले यांना ते देतात. दैनिक बहुजन सौरभ वर्तमानपत्राचे मुख्य संपादक अॅड. डॉ. सिद्धार्थ कांबळे, निवासी संपादक प्राचार्य संध्या राजुरकर, अविष्कार संगीत अकादमी, दैनिक बहुजन सौरभ परिवार, सर्व मित्र मंडळकडून डॉ. जांभूले यांचे हार्दिक अभिनंदन.

संगीता ठलाल यांच्या 'रानभाज्यांच्या जगात' पुस्तकाला राज्यस्तरीय गौरव पुरस्कार

कुरखेडा : दुर्गम गडचिरोली जिल्ह्यातील शेतकरी, साहित्यिक व सामाजिक कार्यकर्त्या संगीता संतोषे ठलाल यांच्या 'रानभाज्यांच्या जगात' या महत्त्वपूर्ण पुस्तकाची राज्यस्तरावर निवड होऊन त्यांना प्रतिष्ठेचा राज्यस्तरीय माणगंगा साहित्यप्रेमी गौरव पुरस्कार जाहीर झाला आहे. फलटण, जि. सातारा येथे 2 व 3 डिसेंबर रोजी होणाऱ्या जिल्हास्तरीय मायदेशी युवा स्पंदन साहित्य संमेलनात हा पुरस्कार प्रदान केला जाणार आहे. साहित्यप्रेमी सेवाभावी फाउंडेशनचे अध्यक्ष ताराचंद आवळे यांनी ही माहिती दिली. संगीता ठलाल यांनी अगदी चौथ्या इयत्तेपासून लेखनास सुरुवात केली. निसर्गातील रानभाज्या, रानफळे, कंदमुळे, वनौषधी आणि मुंबय प्राण्यांच्या आरोग्यास उपयुक्त वनस्पती यांचे त्यांनी सातत्याने संशोधन करून अत्यंत दुर्मिळ व संदर्भनीय असे हे पुस्तक तयार केले आहे. या पुस्तकाला आदिवासी साहित्यिक कुसुम आलाम यांची प्रस्तावना लाभली असून पद्मश्री डॉ. परशुराम खुणे, ज्येष्ठ साहित्यिक अॅड. लखनसिंह कटरे, प्रा. डॉ. सुधीर अग्रवाल आदी मान्यवरांचे शुभेच्छा संदेश मिळाले आहेत. वडसा येथील पाचव्या झाडीपट्टी नाट्यसंमेलनात या पुस्तकाचे प्रकाशन सहपालकमंत्री अॅड. आशिष जयस्वाल, पद्मश्री डॉ. खुणे, कार्यक्रमाध्यक्ष प्राचार्य के. आत्माराम, सिनेअभिनेता भरत गणेशपुरे यांच्या उपस्थितीत हजारो प्रेक्षकांच्या साक्षीने झाले. आगामी साहित्य संमेलनाचे उद्घाटन श्रीपाल सक्तीस यांच्या हस्ते होणार असून संमेलनाध्यक्ष रवींद्र बेडकेहाळ उपस्थित राहणार आहेत.

आज 'सत्यशोधक महात्मा जोतीबा फुले फेस्टिव्हल' व राज्यस्तरीय प्रबुद्ध पुरस्कार वितरण

सोलापूर : अखिल भारतीय प्रबुद्ध नाट्य परिषदेच्या विद्यमाने व प्रबुद्ध रांगभूम सोलापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने शुक्रवार दि. 28 नोव्हेंबर रोजी सांय. 5 वाजता डॉ. निर्मलकुमार फडकुले सभागृह येथे 'सत्यशोधक महात्मा जोतीबा फुले फेस्टिव्हल' तसेच राज्यस्तरीय प्रबुद्ध पुरस्कार वितरण समारंभाचे आयोजन करण्यात आले आहे. या कार्यक्रमाची माहिती संयोजक अभिनेते डॉ. कीर्तीपाल गायकवाड यांनी प्रसिद्ध पत्रकाद्वारे दिली. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान भारतीय दलित पंथरचे प्रदेशाध्यक्ष अंबादास शिंदे भूपवणार असून, फेस्टिव्हलचे उद्घाटन प्रबुद्ध सांस्कृतिक चळवळीचे प्रवर्तक आणि ऐतिहासिक धम्मभूमी विकास प्रणेतें भीमपुत्र टेक्ससास गायकवाड यांच्या हस्ते होणार आहे. समारंभासाठी डॉ. नसिमा पठाण, योगीराज वाघमारे (जेष्ठ साहित्यिक), डॉ. एम.डी. शिंदे, प्रा. प्रमोद लांडगे, सुशिला वनसाळे (सिने अभिनेत्री), प्रमोद सरवदे (सिने अभिनेते), यशवंत पवार (जेष्ठ पत्रकार) हे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित राहणार आहेत. यावेळी मान्यवरांच्या हस्ते भीमपुत्र टेक्ससास गायकवाड लिखित 'क्रांतीसूर्य जोतीबा फुले (प्रबुद्ध जलसा)', डॉ. कीर्तीपाल गायकवाड लिखित 'एकच स्वन - प्रबुद्ध भारत' या ग्रंथांचे तसेच 'बुद्धिस्त थियटर' धम्मचक्र अनुवर्तन दिन विशेषांकाचे प्रकाशन करण्यात येणार आहे. त्यात डॉ. श्रद्धा सनमडीकर, संजय सायरे, प्रा. प्रियांका सिततासवद (मुंबई विद्यापीठ), प्रा. डॉ. संजय लांडगे, कल्याण श्रावस्ती, यु. एक. जानवर, सुनीता गायकवाड, प्रा. शंकर खळसोडे, प्रा. जीवन शिंदे यांचा समावेश आहे. कार्यक्रमांमाला बहुजन जनतेने, प्रबुद्ध कलावंतांनी व सामाजिक कार्यकर्त्यांनी उपस्थित राहावे .

'बालसदन' स्वावलंबी जीवनाची पाठशाळा : ज्ञानेश्वर रक्षक

नागपूर : शालेय शिक्षणासोबतच सु-संस्काराची मुलांना अत्यंत गरज आहे. विज्ञानाने जग संकुचीत झाले. दूरदर्शन, लॅपटॉप, मोबाईल यातून संस्कारांसाठी जाहिरातीचा भडोमार चुकीच्या मालिका यातून कुटुंबातील आपुलकी संपत आहे. विदर्भ सहयाता समितीद्वारा काटोल रोड, पोलिस लाईन टाकळी चौक येथे बालसदन या उपक्रमातून गरजू बालकांच्या शिक्षणासोबतच सु-संस्काराची करण्याचा उपक्रम अनेक वर्षांपासून सुरू आहे. या उपक्रमातून अनेक विद्यार्थ्यांचे स्वावलंबी जीवन घडले आहे. बालसदन स्वावलंबी जीवन घडविण्याची पाठशाळा आहे. विद्यार्थी आणि पालकांना संशोधन कार्यांना बालसदनचे विश्वत्र ज्ञानेश्वर रक्षक यांनी विचार मांडले. भारताचे प्रथम प्रधानमंत्री जवाहरलाल नेहरू यांच्या जन्मदिवसा निमित्त बालकदिन सप्ताह समारोह, सारांग सांस्कृतिक कार्यक्रमाने झाला. या समारंभाच्या अध्यक्षता वंदना बिसेन यांनी विद्यार्थ्यांचे प्रबोधन केले. या प्रसंगी प्रमुख उपस्थिती भारतीय रीजर्व बँकेचे नागपूरचे क्षेत्रीय प्रबंधक सचिन शेंडे यांची होती. बालसदनच्या बाल कलाकारांनी नृत्य आणि गीत सादर केले. बुद्धाश उके, हरीश दांडेकर, कन्हैया राठोड या लहान मुलांचे उपस्थितींनी कौतुक केले. मध्यप्रदेशचे 'फ्रीड थियटर' यांच्या 'मर्जु और मोईना' या हिंदी नाटकाची प्रस्तुती झाली. संचालन प्रशांत हाडके यांनी केले. या प्रसंगी राजेश नगरकर, राजकुमार पांडे, डॉ. संदिप हर्नाल, जवाहर सुर्यवंशी, श्रीगुरुदेव सेवा मंडळचे देवीदास लाळे, मोहन चोरे यांची उपस्थिती होती. मुंकेश कोल्हे यांनी आभार मानले.

विविध संस्था-संघटनांतर्फे संविधानदिन साजरा!

रिपब्लिकन फेडरेशन
आमचा मुलभूत अधिकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचारांप्रमाणे आजच्या भारतात शिक्षण, आरोग्य आणि रोजगार यांचा मूलभूत अधिकार जनतेला मिळवा म्हणून जन जागृती करणाऱ्या घोषणा आणि फलक रॅलीमध्ये प्रदर्शित करण्यात आले होते. अशी जन जागृती होणे आज अत्यावश्यक आहे. रिपब्लिकन फेडरेशन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची आर्थिक लोकशाही साकार करण्याचा प्रयत्न करीत आहे. 'संविधान दिन चिरायु हो' अश्या घोषणा देत नागपुरातील संविधान चौक नागपूर काटोल चौक, फ्रेंड्स कॉलोनी, फुटाळा तलाव, रवीनगर चौक, धरमपेट कॉलेज, माटे चौक, प्रताप नगर चौक, शताब्दी चौक, मेडिकल चौक, चिटणीस पार्क चौक, कमाल चौक, इंदोरा चौक, भीम चौक, इंदोरा बुद्ध विहार, गड्डी गोदाम, संविधान चौक येथे समास करण्यात आले. या वेळी संयोजक नरेश वाहाणे, सुधीर मेश्राम, वर्षा सहारे, भारती सखरे, अलका चौकर, विशाल वानखेडे, मनोज शेंडे, नरेंद्र धनविजय, कृष्णा दुबे, रत्नदीप उके, प्रभाकर रंगाी, राजेश भंडारे, सचिन डॉ. पी. टी. मुन, भंडारे, अंगद उके, हंसराज गोलाईत, करुणा सोनारे, जयश्री बोरकर, शुभम बागडे, कुंदा बागडे, प्रतिभा सोनारे, अंजली मेश्राम, रुपेश कांबळे, प्रदीप पाटील, सुबुद्ध कांबळे, गणेश जाधव, शांभवाऊ जगने, अतुल कांबळे इत्यादी कार्यकर्ते उपस्थित होते.

लघुवेतन कॉलनी

नागपूर : लघुवेतन कॉलनीच्या मातोश्री रमाई आंबेडकर उद्यान, येथे संविधान दिवस साजरा करण्यात आला. या दरम्यान संविधानाच्या प्रास्ताविकेचे वाचन करण्यात आले. मान्यवरांनी महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांवर प्रकाश टाकला. अत्योपहार वितरित करण भीम गिताने कार्यक्रमाची सांगता करण्यात आली. यावेळी डॉ. बाळ्यसाहेब दुपारे, विजय राजभिये, समाससेवी स्वनील भालेराव, अभिषेक कोकोडे यांच्यासह मोठ्या संख्येने महिला मंडळ उपस्थित होत्या.

संविधान दिनी व्यसनमुक्तीचा संदेश

प्रसाद कुलकर्णी, सहाय्यक उपायुक्त सुकेशिनी तेलगोटे व समाज कल्याण अधिकारी सुखदेव कौरती यांच्या मार्गदर्शनाखाली करण्यात आले. मुख्य कार्यक्रमांमध्ये संविधान प्रस्ताविकेचे वाचन, मान्यवरांचे मार्गदर्शन व विविध योजनांची माहिती देण्यात आली. यावेळी महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे जिल्हा कार्याध्यक्ष तथा नशाबंदी मंडळचे जिल्हा संघटक गौरव आळणे यांचा व्यसनमुक्तीच्या क्षेत्रातील योगदानाबद्दल मान्यवर हर्षदीप कांबळे यांच्या हस्ते भारतीय संविधान प्रत, उद्देशिकेसह भेट देऊन विशेष सन्मान करण्यात आला. यावेळी अन्य जेष्ठ कार्यकर्त्यांचा देखील सन्मान करण्यात आला. मिरवणुकीमध्ये विद्यार्थ्यांच्या हातामधील सामाजिक न्याय कलम 46 सोबतच नशाबंदी मंडळचे व्यसनमुक्तीवर कलम 47 चे फलक नागपूरकरांचे लक्ष आकर्षित करीत होते. कार्यक्रमांमाला सामाजिक न्याय विभागाचे कर्मचारी, अधिकारी व मान्यवर मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे संचालन व आभार कार्यालयीन अधिकक्ष अवंनी वेखडे यांनी केले.

()नागपूर : सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या वतीने आयोजित संविधान दिनाच्या कार्यक्रमांमध्ये हजारो विद्यार्थ्यांसह संविधान मिरवणुकीचे भव्य आयोजन सामाजिक न्याय भवन तर संविधान चौक पर्यंत समाज कल्याण राज्य प्रधान सचिव हर्षदीप कांबळे यांच्या प्रमुख उपस्थितीमध्ये तर प्रादेशिक उपायुक्त प्रसाद कुलकर्णी, सहाय्यक उपायुक्त सुकेशिनी तेलगोटे व समाज कल्याण अधिकारी सुखदेव कौरती यांच्या मार्गदर्शनाखाली करण्यात आले. मुख्य कार्यक्रमांमध्ये संविधान प्रस्ताविकेचे वाचन, मान्यवरांचे मार्गदर्शन व विविध योजनांची माहिती देण्यात आली. यावेळी महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे जिल्हा कार्याध्यक्ष तथा नशाबंदी मंडळचे जिल्हा संघटक गौरव आळणे यांचा व्यसनमुक्तीच्या क्षेत्रातील योगदानाबद्दल मान्यवर हर्षदीप कांबळे यांच्या हस्ते भारतीय संविधान प्रत, उद्देशिकेसह भेट देऊन विशेष सन्मान करण्यात आला. यावेळी अन्य जेष्ठ कार्यकर्त्यांचा देखील सन्मान करण्यात आला. मिरवणुकीमध्ये विद्यार्थ्यांच्या हातामधील सामाजिक न्याय कलम 46 सोबतच नशाबंदी मंडळचे व्यसनमुक्तीवर कलम 47 चे फलक नागपूरकरांचे लक्ष आकर्षित करीत होते. कार्यक्रमांमाला सामाजिक न्याय विभागाचे कर्मचारी, अधिकारी व मान्यवर मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे संचालन व आभार कार्यालयीन अधिकक्ष अवंनी वेखडे यांनी केले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कला, सांस्कृतिक प्रतिष्ठान

उत्सुकपुर्व प्रतिसाद दिला. कुकडे ले आउट येथील पवार सभागृहातील सन्मान डॉ. बाबासाहेबांचा जागर संविधानाचा बुद्ध भीम गीताचा आंबेडकरी जलसा व देशभक्ती गीत सादर करण्यात आला. याप्रसंगी संघटनेचे अध्यक्ष रंजीत रामटेके, प्रमुख पाहुणे मोहन मते आमदार दक्षिण मतदार संघ, जितेंद्र वासनिक, चेअरमन नागपूर सिटी मल्टीस्टेट क्रेडिट को-ऑपरेटिव्ह सोसायटी, नितीनचंद्र राजकुमार वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक आणि पोलीस स्टेशन नागपूर, गिरीश पांडव समाजसेवक, विशाखा शरद बाते, राजाभाऊ टाकसाळे समाजसेवक, भंते हर्षदीप, माजी नगरसेवक भारती बुंदे, मनोज गावडे माजी नगरसेवक, अजय डांगे माजी नगरसेवक, विकास बुंदे सामाजिक कार्यकर्ते, अजय हिरारकर सामाजिक कार्यकर्ते, प्रामुख्याने उपस्थित होते. जितेंद्र वासनिक व नितीनचंद्र राजकुमार, भंते हर्षदीप यांच्या हस्ते दीपप्रज्वलन करून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला पुष्पफूल अर्पण करून कार्यक्रमास सुरुवात करण्यात आली. त्यावेळी मनोज मेश्राम, तुलसीदास गेडाम, रवी साहारे, सराजेश ढंगरे, प्रा. प्रबोधन मेश्राम, भारत यादव, सत्यभामा गवळी, बबीता रामटेके, यशोधरा चोरे, चंद्रकला मसारकर, रूपाली सोमकुवर, अनिता थाबर्डे, कुंदा बागडे, प्रतिभा खोब्रागडे, रंजना पेटकर, पुष्पा आमटे, वंदना महाजन, मीना रामटेके, प्रागती कुंभारे, माधुरी सोनकरे, आशा भूत, रमिथ रामटेके, पिपुष मेश्राम, अमिता पठाण, प्रवीण लामसोंगे, ईश्वर कांबळे, रतन बागडे, प्रवीण तिरपुडे, पार्थ नागदिवे, प्रयाग गायकवाड, रितेश खोब्रागडे, अपर्ण मेश्राम, अथर्व मुन, साहित्य पाटील, आदर्श खोब्रागडे आदी उपस्थित होते.

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कला, सांस्कृतिक प्रतिष्ठान वतीने निराकरण चौक, रामेश्वरी रोड येथे संविधान जनजागृती अभियान अंतर्गत संविधान दिन उत्साहत करण्यात आला. त्यावेळी सामूहिक संविधान प्रास्ताविकाचे सामूहिक वाचन करण्यात आले व उपस्थितांना संविधानाचे पुस्तक वाटप करण्यात आले. प्रभागातील नागरिकांनी उत्सुकपुर्व प्रतिसाद दिला. कुकडे ले आउट येथील पवार सभागृहातील सन्मान डॉ. बाबासाहेबांचा जागर संविधानाचा बुद्ध भीम गीताचा आंबेडकरी जलसा व देशभक्ती गीत सादर करण्यात आला. याप्रसंगी संघटनेचे अध्यक्ष रंजीत रामटेके, प्रमुख पाहुणे मोहन मते आमदार दक्षिण मतदार संघ, जितेंद्र वासनिक, चेअरमन नागपूर सिटी मल्टीस्टेट क्रेडिट को-ऑपरेटिव्ह सोसायटी, नितीनचंद्र राजकुमार वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक आणि पोलीस स्टेशन नागपूर, गिरीश पांडव समाजसेवक, विशाखा शरद बाते, राजाभाऊ टाकसाळे समाजसेवक, भंते हर्षदीप, माजी नगरसेवक भारती बुंदे, मनोज गावडे माजी नगरसेवक, अजय डांगे माजी नगरसेवक, विकास बुंदे सामाजिक कार्यकर्ते, अजय हिरारकर सामाजिक कार्यकर्ते, प्रामुख्याने उपस्थित होते. जितेंद्र वासनिक व नितीनचंद्र राजकुमार, भंते हर्षदीप यांच्या हस्ते दीपप्रज्वलन करून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला पुष्पफूल अर्पण करून कार्यक्रमास सुरुवात करण्यात आली. त्यावेळी मनोज मेश्राम, तुलसीदास गेडाम, रवी साहारे, सराजेश ढंगरे, प्रा. प्रबोधन मेश्राम, भारत यादव, सत्यभामा गवळी, बबीता रामटेके, यशोधरा चोरे, चंद्रकला मसारकर, रूपाली सोमकुवर, अनिता थाबर्डे, कुंदा बागडे, प्रतिभा खोब्रागडे, रंजना पेटकर, पुष्पा आमटे, वंदना महाजन, मीना रामटेके, प्रागती कुंभारे, माधुरी सोनकरे, आशा भूत, रमिथ रामटेके, पिपुष मेश्राम, अमिता पठाण, प्रवीण लामसोंगे, ईश्वर कांबळे, रतन बागडे, प्रवीण तिरपुडे, पार्थ नागदिवे, प्रयाग गायकवाड, रितेश खोब्रागडे, अपर्ण मेश्राम, अथर्व मुन, साहित्य पाटील, आदर्श खोब्रागडे आदी उपस्थित होते.

बाजीराव साखरे ग्रंथालय

नागपूर : भारतीय संविधान दिनानिमित्त नागपूर महानगर पालिके च्या बाजीराव साखरे ग्रंथालयात विद्यार्थी व कर्मचाऱ्यांनी राज्यघटनेच्या उद्देशिकेचे सामूहिक वाचन केले. सर्वप्रथम भारतीय राज्य घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या फोटोला पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात आले. यावेळी कर्मचारी शैलेश ढगे, फंकज कोटगडे, माधुरी चोरे, विद्यार्थी प्रशिक उंदीरवाडे, प्रणय सांगोलकर, पूजा राऊत, भीमराव, गौरव, अभिषेक उपस्थित होते.

डिडिक्शनल कार्यालय, खादी ग्रामोद्योग

असल्याचे गौरवोद्गार मुख्य अतिथी म्हणून उपस्थित असलेले 'आविम'चे संपादक प्रकाश निमजे यांनी कार्यक्रम प्रसंगी काढले. डिडिक्शनल कार्यालय, शुक्रवारी तलाव, एम्प्रेस मॉल समोरील कार्यालयात झालेल्या संविधान दिन कार्यक्रमात पुढे बोलताना निमजे म्हणाले की, आज देशात संविधान बदलण्याची भाषा संविधानविरोधी व्यक्ती व संस्थांमार्फत मोठ्या प्रमाणात बोलली जात आहे; आणि हाच प्रकार देशद्रोहाचा कट्यस आहे. म्हणूनच, संविधानाला मानणाऱ्या प्रत्येक नागरिकाने संविधान रक्षण करण्याचे आपले कर्तव्य पार पाडले पाहिजे. कार्यक्रमात आंबेडकरी चळवळीचे जेष्ठ कार्यकर्ते बलवंत मेश्राम यांनीही समयोचित मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष निदेशक आशिष मोडक यांनी समयोचित भाषण केले. कार्यक्रमास सर्व अधिकारी व कर्मचारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

भंडारा जिल्हा वकील संघ

नागपूर : संविधान दिनाच्या निमित्ताने भंडारा न्यायालयात भंडारा जिल्हा वकील संघाच्या वतीने संविधान दिवस मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. यावेळी भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व संविधानाच्या प्रतिमेचे माल्यार्पण करून अभिवादन करण्यात आले. याप्रसंगी वकील संघाचे अध्यक्ष नितीन राहंगडाळे, सचिव धनंजय बोरकर, महेंद्र गोस्वामी, मधुकर वडेटवार, लोणारे, नेहा शेंडे, राकेश सक्सेना यांच्या सह वकील संघाचे सर्व सभासद उपस्थित होते.

निधन वार्ता

शकुंतलाबाई गुलाबराव देशमुख/वाटखडे

नागपूर : स्थानिक शिडीनगर येथील शकुंतलाबाई गुलाबराव देशमुख/वाटखडे यांचे दिव्य आज्ञाने निधन झाले. त्या मृत्युसमयी 83 वर्षाच्या होत्या. स्थानिक मानेवाडा स्मशानभूमीत त्यांच्या पार्थिवावर अत्यंतसंस्कार करण्यात आले. त्यांच्या पक्षात मुलगा पुरुषोत्तम व बाराच मोठा आसपरिवार आहे.

